

OORSPRONKELIJKE BIJDAGEN

EEN GEVAL VAN GECOMBINEERDE AANGEZICHTS- EN KAAKPROTHESEN

DOOR

A. J. M. OIETMANN. *)

616.716.1 089.87] 089.28.

Gaarne geef ik hiermede gevolg aan de vriendelijke uitnoodiging van ons geacht bestuur, om voor deze vergadering eene kleine bijdrage te leveren. Mijn tijd van voorbereiding was echter te kort om een uitgebreider onderwerp met U te bespreken en ik moest mij dan ook beperken tot het samenstellen van enkele gegevens over een werkelijk zelden voorkomend geval uit mijne praktijk nl. de toepassing van eene gecombineerde aangezichts en kaakprothese, na eene chirurgische operatie wegens Carcinom.

Ik wil er U echter vooraf op wijzen, dat ik dit geval niet met U wensch te bespreken vanwege het min of meer bereikte resultaat; dan wel meer om de vele onvoorziene moeilijkheden, die de behandeling met zich meebracht en ook nog verder zullen opleveren, daar de geplaatste faciaal-prothese nog niet als eindresultaat te beschouwen is. Veranderingen, die zich echter zullen beperken tot een meer aanpassend kosmetisch en functioneel effect.

Om verschillende redenen, waarvan ik in hoofdzaak zou willen noemen „Piëteit" tenopzichte van den patiënt, kan ik U den patiënt zelve hedenavond niet voor U demonstreeren.

Aan de hand van enkele foto's, teekeningen en grotere

*) Voordracht gehouden voor het Ned. Tandh. Genootschap; door bijzondere omstandigheden eerst heden geplaatst. Red.

demonstratie-modellen, hoop ik U echter een duidelijk beeld te kunnen geven van dit geval. Enkele opnamen van den patiënt zelve na de operatie en ook met de prothese in situ, kan ik hier wel in engeren kring laten circuleeren. Tot mijn spijt zijn deze niet voor publikatie vatbaar. Ik heb zulks den patiënt moeten beloven.

Aangaande deze foto's zou ik nog willen opmerken, dat de patiënt meestal vergezeld was van een zijner familieleden, en heb daarom ook de opnamen zonder hun medeweten in der haast moeten laten nemen in eene vrijstaande kamer naast mijne behandelkamer. Tengevolge van de verkeerde en gebrekkige belichting, geven de foto's dan ook niet de juiste en betere randaansluiting en algemeene aanpassing aan de omgeving weer.

Ook kon ik geen rekening houden met den schaduw op de brilleglazen. Ik heb echter opzettelijk niets willen laten retoucheeren. De aangebrachte haren op de prothese zijn in lengte nog niet in evenredigheid met die der normale gezichtshelfte, daar de patiënt zich nog kort voordien liet scheeren. Het kunstmatig aanbrengen der haren achtte ik echter gewenscht terwille der camouflage, als ik het zoo noemen mag.

Het algemeen ziekterapport voorzoover mij bekend en ook voor ons in hoofdzaak van belang, luidt dan als volgt:

Patiënt, heer X. Y. Oud 60 jaar.

Eerste consult bij den chirurg in April 1921.

De patiënt gaf te kennen, dat het slikken hem moeilijkheden bezorgde. Het slikken ging slecht, langzaam en slechts met kleine hoeveelheden voedsel. Den laatsten tijd last van hoofdpijn, verder geen bijzondere klachten.

Bij de mond- en keelinspektie viel direkt op eene aanmerkelijke vernauwing van het Isthmus-Faucium tengevolge van licht ulcererende woekeringen op het palatum durum en molle, velum palatinum en op de Uvula zelf.

Verder bleek bij sondeering eene perforatie naar het cavum nasi aanwezig te zijn.

Alhoewel het patho-histologisch onderzoek er niet op wees, zoo gaf het algemeen ziektebeeld toch aanleiding genoeg om de diagnose op Carcinom te mogen stellen. Eene differentiaal diagnose, welke na de operatie door een nieuw microscopisch onderzoek bevestigd werd.

Therapie; Partieele bovenkaaksresektie. Rechts en links.

Alhoewel buiten de strekking dezer voordracht liggend, zou ik toch gaarne nog een paar woorden over voornoemde diagnose willen zeggen.

Vooreerst zijn U ook zeker de twee verschillende resultaten opgevallen van het microscopisch onderzoek. Zooals U in de literatuur vinden kunt en ook zooals mij door verschillende chirurgen nog meegedeeld werd, zijn deze „schijnbare” tegenstrijdigheden in het patho-histologisch onderzoek niet zeldzaam. Zulks mag ons ook niet verwonderen, daar het voor den onderzoeker dikwijls moeilijk is bij eene proef-excisi de meest gunstige plaats voor zijne preparaten te treffen, en een typisch microscopisch beeld van bijv. Carcinom onder de lens te krijgen. Verder ook nog moeilijkheden van anderen aard, bij het stellen eener patho-histologische differentiaal diagnose, welke U zelf beter in de leerboeken naslaan kunt, als ik ze U hier, slechts ook maar ten deele, zou kunnen opnoemen.

Bij het korte onderzoek van de mond en keelholte (hetwelk ik bij slechte belichting op den vooravond der operatie in het ziekenhuis deed), vielen mij toch direkt twee verschillende zones op in het pathologisch ziektebeeld.

- 1) Het prolifererende, hardere en duidelijk afgegrensde gedeelte op het harde verhemelte ter apikale hoogte van den tweeden molaar. (sup-sin).
- 2) Het meer diffuse, licht ulcererende gedeelte op het weeke verhemelte en het velum palatinum.

Als ik in verband hiermede een vermoeden uitspreken mag, zoo zou ik om verschillende redenen geneigd zijn te veronderstellen, dat de primaire carcinoomhaard zetelde op het

harde verhemelte, met metastasen dorsaalwaarts naar het weke verhemelte en het antrum, alwaar de infiltratieve woekeringen een uiterst gunstig terrein vonden.

Het ware mijns inziens voor een meer deskundige eene verdienstelijke en dankbare taak geweest om in ons geval een wetenschappelijk onderzoek in te stellen naar den primairren haard van het epitheloom; een bijdrage te leveren tot het zoo gewichtig onderzoek der pathogenese der bovenkaakscarcinomen. De weinig goed beschreven gevallen in de literatuur geven ons wel eenige aanhoudingspunten in deze; echter nog niet datgene, dat zoo velen onzer zoo gaarne zouden willen weten n.l.: de oorzaak, het wezen van het primaire aetiologische moment, hetwelk tot de eerste pathologische woekeringen der cellen aanleiding gaf..

Eene goede anamnese is daartoe onmisbaar. (Tandabsces, empyeem, lues, alkohol, tabak, trauma etc. etc.).

Om thans tot ons thema terug te keeren. Onder geleidingsanesthesie werd dan de partieele bovenkaakresektie door den chirurg uitgevoerd. Zooals ik reeds even vermeldde werd ik eerst op den vooravond van de operatie in consult geroepen, wgens de te maken prothese.

Ik zal mij veroorloven daar later nog even op terug te komen.

Ook heeft het mij gespeten deze operatie en vooral nog de later daaropvolgende niet te kunnen bijwonen. Zichzelf daartoe aan te melden, valt wel eens in verkeerde aarde. Toch was ik voordien enkele malen in de gelegenheid grootere kaakoperatie's bij te wonen, en kan niet genoeg ieder uwer aanraden dergelijke gelegenheden waar te nemen, als de gelegenheid zich daartoe biedt en uw tijd het eenigermate toelaat. Het leerzame ervan, als ook de impressie's die ze bij U achterlaten zijn veelvuldig en veelzijdig.

Eenige weken dan na de operatie heb ik eene bovenkaakprothese vervaardigd met een dubbel stel goudveeren naar de onderkaakprothese, welke laatste ook nieuw vervaardigd moest worden. Er waren gelukkig in de onderkaak nog een

viertal, weliswaar uitgegroeide maar nog goed vastzittende elementen aanwezig.

De patient werd nadien nog langeren tijd bestraalt, als toegevoegde medische therapie na de operatie.

Ik wil er echter hier aan toevoegen, dat de patient zijne bovenkaaks-prothese weinig meer gedragen heeft, wegens het hinderlijke der veeren bij het dragen, alsook bij het in- en uitnemen.

Dit vernam ik eerst veel later bij een volgend consult. Ik vond zulks wel erg jammer, daar volgens mijne ervaring aan zulke prothesen zelf of aan den stand der veeren veranderingen en verbeteringen aan te brengen zijn zooals bij gewone prothesen ingeval van drukkpunten, niet juiste artikulatie enz. enz.

Het niet dragen der prothese was echter anderzijds eene geruststelling voor mij, toen de patient mij eenigen tijd later weer consulteerde en den wensch te kennen gaf toch wel weer de prothese regelmatig te willen dragen. Bij de inspektie der mond-neusholte bemerkte ik toen een kleinen ulcus aan den bodem van het Antrum-Highmori. Ik dacht daarbij onwillekeurig aan de mogelijkheid, dat eene drukplek mijner prothese een recidief door prikkel bespoedigd zou kunnen hebben.

Door het niet dragen der bovenkaakprothese, verrichtten de tong en wang door wrijving tegen het ondergebit min of meer het verkleinen der voeding. Deze weliswaar nog gebrekkige aanpassing aan het volkomen afwezig zijn van een kauwapparaat, kwam mij later goed te stade bij het vervaardigen der nog te bespreken grootere prothese.

Dat tweede consult dan vond plaats in Februari 1923, dus ongeveer 1½ jaar na de eerste operatie. Daar ik een recidief vermoedde, zoo raadde ik den patient direkt een consult bij den chirurg aan. Deze laatste stelde eene kleinere operatie voor, welke echter door den patient werd geweigerd.

In Juli 1923 kwam de patient weer terug bij den chirurg en bij mij met thans een duidelijk herkenbaar recidief.

Status praesens:

Alleronaangenaamste foetor ex ore. Groote ulcererende tumor rond om den bodem van het Antrum, degeneratieve woekeringen op de slijmvliezen der bovenste conchae en waarschijnlijk ook op die der ethmoïdaalcellen. Verder eene perforatie naar de oogholte, alsook eene oedemateuze zwelling onder het linker oog. Kortom, een treurig pathologisch ziektebeeld, hetwelk ik nooit vergeten zal.

Er werd alsnog besloten tot eene tweede operatie, welke dan ook kort nadien volgde.

Eene operatie welke U in de boeken over kaakchirurgie vermeld vind als . . . eenzijdige totale bovenkaaksresektie. Deze benaming ter onderscheiding van de partieele bovenkaaksresektie (zooals bij de eerste operatie in ons geval) en de subtotaal bovenkaaksresektie. Bij deze laatste is de enucleatie van den bulbus oculi niet inbegrepen.

De foto's van den patient, welke hier circuleeren; waren ongeveer vier weken na de 2de operatie genomen en geven U tennaastenbij een beeld en overzicht van de weke en harde deelen welke verwijderd werden.

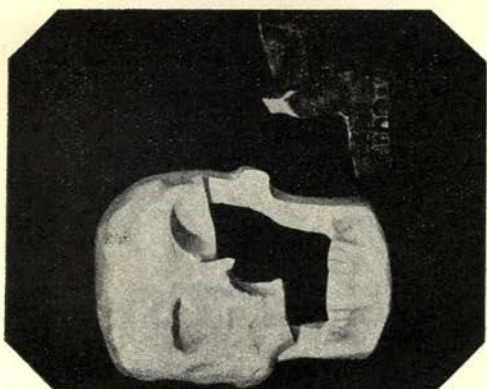
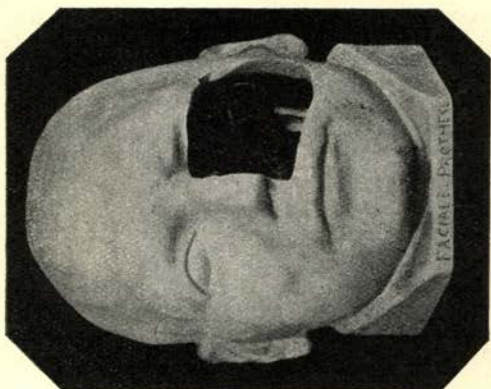
Ik zou alleen kort samenvattend willen noemen: Os maxillare met processus Pterigoideus, Os Zygomaticum bijna geheel, os lacrimale, os palatinum, Vomer, alsook verder neustusschenschot en van het os ethmoïdale voorzoover in verband met tusschenschot en conchae.

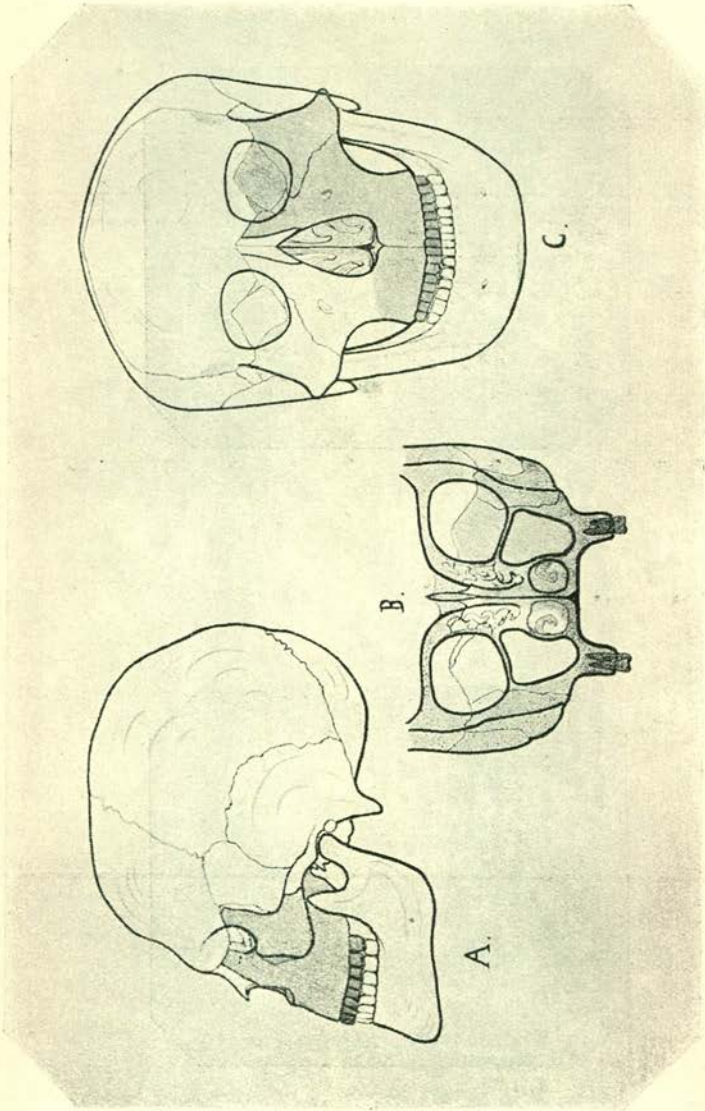
Het os nasale bleef bijderzijds intact, en linkszijdig waarschijnlijk nog gesteund door het aansluitend gedeelte van den processus frontalis van het os maxillare. (hetgeen dus mogelijk niet juist weergegeven in Fig. II. A en C.))

Van de weke deelen zou ik ook slechts in het kort willen noemen, linker wang, linker neusvleugel en deel van linker neusrug, onderste ooglid (buccinator en linker neus en bovenlipspieren). Verder het linker oog.

Daarentegen werd de *M. Orbicularis oris* en het linker bovenste ooglid intact gelaten.

De door deze tweede operatie ontstane funktioneele stoornissen en kosmetische defekten kunt U zich aan de hand der





foto's, teekeningen en meegebrachte modellen beter voorstellen, als ik ze U beschrijven kan. (Fig. I en II.))

Thans volgde ten tweede male bij dezen patiënt de taak van den tandarts. Ik stond hier nog meer voor een fait accompli, als bij de eerste operatie, daar ik zelfs niet wist, dat de patiënt reeds geopereerd was en dus eerst in consult geroepen werd voor eene prothese na de operatie.

Hoe ongaarne ook, zoo kan ik toch niet nalaten erop te wijzen, dat het samenwerken van tandartsen en medici en medische specialisten in ons land nog veel te wenschen overlaat. De rhinologen maken daarop in alle landen een gunstige uitzondering. Jaren geleden had ik reeds het voorrecht daarop in onzen kring met enkele woorden in eene voordracht daarover te wijzen. In het algemeen is het geen onwil van de zijde der medici, daar het hun in deze meestal aan voorlichting ontbreekt. Anderzijds is het wellicht meer het niet elkaar begrijpen en waardeeren van ieders eigen terrein. Dit laatste helaas dikwijls genoeg ten koste van den patiënt. Het zou aanbeveling verdienen, dat er zoowel bij de medici alsook zeer zeker bij de tandartsen in hunne bibliotheek, buiten de eigen vakliteratuur tenminste standaardwerken aanwezig zijn, die de „Grenzgebieten der Medizin und Zahnheilkunde" behandelen. Om in het verband met deze voordracht te blijven bijv. werken over kaakchirurgie, kaakfracturen, kaakprothesen, obturatoren enz.

De samenwerking van den chirurg en tandarts was mijns inziens ook in dit geval niet die, welke het had kunnen en moeten zijn. Ik maak er den chirurg geen verwijt van, daar hij vermoedelijk te goeder trouw, alsook van onze werkwijze in dergelijke gevallen niet genoeg op de hoogte was en daardoor de moeilijkheden daaraan verbonden onderschatte of ook wel, mijn kunnen in deze overschatte. Theoretische mogelijkheden zijn niet altijd praktisch uitvoerbaar. Zoo zijn verder niet alle voorbeelden uit de praktijk navolgbaar, om vele redenen en niet vooraf te vermoeden bijkomende omstandigheden. Bij gecompliceerde kaakfracturen en

de kaakprothesen is het daarom van groot belang, dat wij vooraf overleg plegen met den chirurg. Het is de legale weg, die ieder huisarts volgt tenopzichte der specialisten. In hoofdzaak ter motiveering van het voorheen gezegde, wil ik bijv. maar op eene groote moeilijkheid wijzen, welke vermeden had kunnen worden namelijk: de beetbepaling. Ieder uwer, die zich met het plaatsen van geheele of eenzijdige kaakprothesen bezig gehouden heeft, weet hoe moeilijk dat soms is, om daarvoor een goeden beet te bepalen en tevens, dat het doelmatige balanceeren der bovenprothese door middel der gebitveeren op het ondergebit ons vele technische zorgen geeft. Het zou daarom ook in dit geval veel aangenamer voor den patiënt en gunstiger voor mij geweest zijn, als ik vóór de 1ste operatie de gelegenheid gekregen had een goed artikuleerend boven en benedengebit met veeren te vervaardigen, en deze beiden den patiënt nog eenigen tijd had kunnen laten dragen. Over de voordeelen daaraan verbonden (afdruk, beet, artikulatie, plaats der veeren enz.) behoef ik hier niet verder uit te wijden. Daar wij toch met veeren werken, zijn tumoren of ulcereerende plekken bij deze voorprothesen te omgaan, door uitzaging of uitboring ter plaatse van de rubber.

Indien er geen direkte haast is bij de operatie, dan is bovenvermelde methode ten zeerste aan te raden. Het spaart U en den patiënt veel tijd, moeiten en zorgen. Bij de eventueele discussie en algemeene beschouwingen hoop ik nog op een en ander daarover terug te komen.

Het verlies der weeke deelen plus de totale bovenkaaksresektie stelde mij na de tweede operatie, voor eene nieuwe opdracht, waarbij de literatuur mij volkomen in den steek liet.

Niettegenstaande ik vele jaren in verschillende ziekenhuizen te Rotterdam mijne assistentie als tandarts mocht verleenen bij kaakfracturen en na kaakoperatie's en daardoor ook wel van eene zekere ervaring mag spreken; zoo moet ik toch eerlijk bekennen, dat ik eerst geen raad wist,

of ik voor den patiënt nog wel iets zou of kunnen doen.

Overwegingen niet alleen van zuiver technischen aard ten opzichte van de uitgebreidheid van het defekt, meer echter in verband met den leeftijd van den patiënt, gezondheidstoestand, plaats en maligniteit van den tumor, de niet aanmoedigende statistiek enz. enz. Ik achtte het daarom raadzaam nog een consult in te roepen van een deskundige op dat gebied om gezamenlijk de eventueel toe te passen prothetische therapie nog eens te bespreken. Bij verhindering van lektor van Loon, was lektor mej. Schuiringa zoo welwillend mij met hare zienswijze te ondersteunen en mij tevens enkele technische middelen van het Instituut ter beschikking te stellen. Hiervoor nogmaals mijn bijzonderen dank!

Ik zal thans probeeren U eenigermate de werkwijze duidelijk te maken, welke door mij gevolgd werd om deze prothese te kunnen vervaardigen.

Vooreerst dan de afdrukken. Deze in finesse weer te geven is mij niet mogelijk. Laat ik U vooraf zeggen, dat ik in het algemeen bij kaakprothesen, obturatoren en ook bij kaakfrakturen uitsluitend gipsafdrukken neem. Met een beetje overleg en opmerkzaamheid en in den beginne ook wel eens een beetje durf, zijn die afdrukken gemakkelijk te nemen. Hoofdzaak is daarbij zich vooraf goed te oriënteren, alsook zich doelmatige afdruklepels te verschaffen, te vormen of zelf te maken. Met behulp van eene metaalschaar, buigtang en vijl, kunnen wij vooral van tinnen lepels maken, wat wij willen. Als verder bijmodelleeren met was of stents ons nog niet voldoet, dan maken wij de lepels van stents-massa of was zelf; of gebruiken daartoe hand of vinger.

Er werden voor deze prothese slechts drie gipsafdrukken genomen plus eene afstandsbeplating van het vertikale-faciale gedeelte der prothese tenopzichte der conchae der rechter zijde, nl.:

- 1) van de radix-nasi;
- 2) van de randen van het uitwendig defekt (faciale gedeelte);

- 3) van de conchae nasalis inferior en media (rechts);
- 4) de horizontale afstandsbeplating van 2 tot 3 (oranasale gedeelte d. pr.).

Ad. 1. . . . Vooreerst werd een gipsafdruk genomen van de Radix nasi. (Fig. IV. A.)

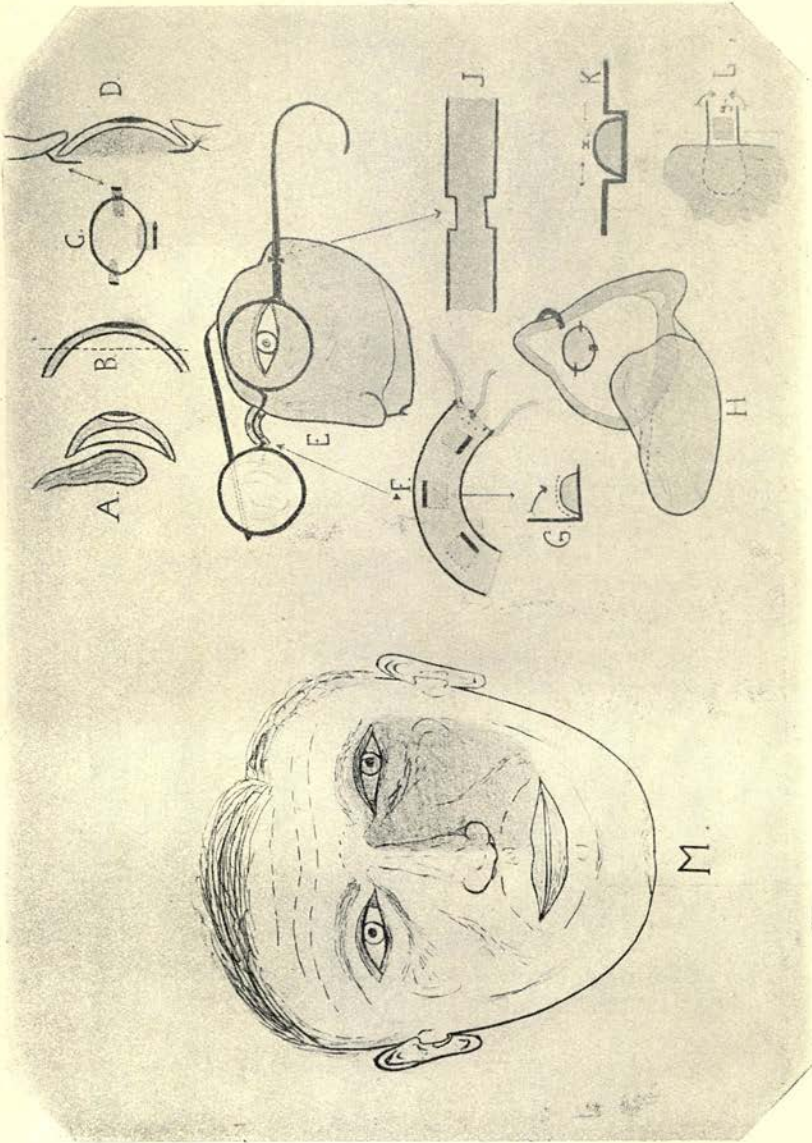
Dezen afdruk uitgegoten met inbettingsmassa. Op het verkregen model een plaatje gegoten van een hard 20 Kt. goud ter breedte van $\frac{3}{4}$ c.M. en 1 m.M. dikte. Aan het plaatje werden gesoldeerd; a) drie plaatklammers van niet al te hard plaatgoud voor de latere bevestiging van den neusdrager van den bril en b) drie stevige stukken 18 Kt. plaatgoud, voor bevestiging van het gegoten neusplaatje in den rubber bij de eerste vulkanisatie. (Fig. III. E. F. G. H. en Fig. IV).

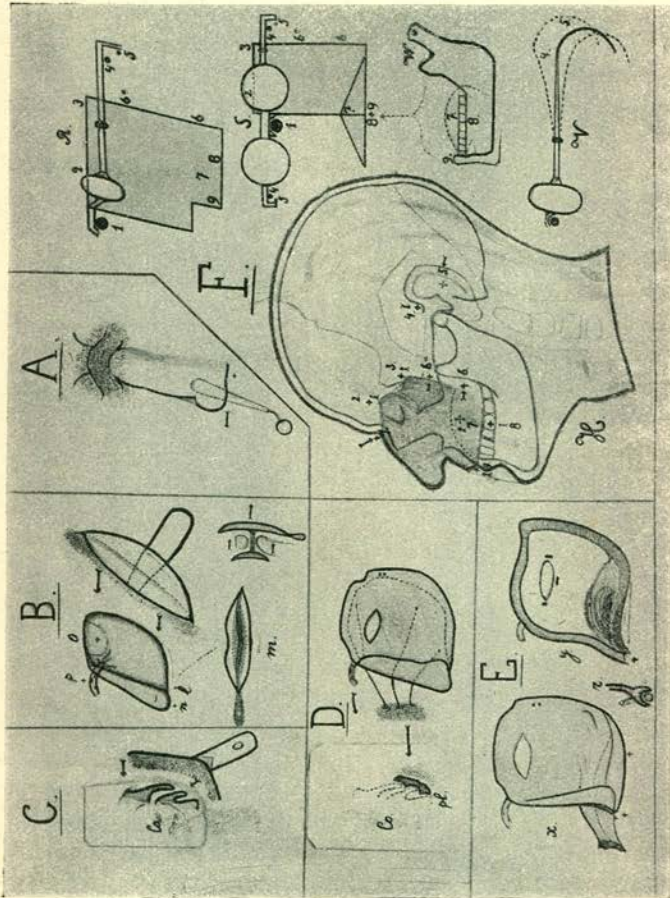
Ad. 2. . . . Als eerste afdrukmatrix nam ik de palm mijner hand. Daarmee drukte ik eene grootere weke stencemassa zacht tegen de randen van het uitwendig defekt. Na enkele vervormingen en radeeringen, vooral bij de correspondeerende plaatsen van neuspunt en bovenlip (welke laatste, zooals ik voordien aanstipte, linkszijdig ook nog deels aanwezig was) gebruikte ik dezen stentsafdruk als lepel voor mijn definitieven gipsafdruk. (Fig. IV. B.)

Dezen afdruk kon ik niet zonder assistentie nemen, daar zoowel de bovenlip, als dorsum en apex nasi zonder anatomischen steun waren, een status, die min of meer bij het afdruknemen geneutraliseerd moest worden.

Er moest dan vooral op de navolgende vier punten gelet worden bij het afdruknemen:

- 1) dat de randen van het defekt en de wenkbrauwen, en de haren van het bovenste ooglid met vaseline ingewreven werden;
- 2) dat het gegoten neusplaatje ter bestemder plaatse op den neus gehouden werd (meevulkaniseeren);





- 3) dat de lippen in minder ingevallen toestand gehouden werden. Dit werd op eenvoudige en doelmatige wijze bereikt met den U bekenden afdruk en artikulatielepel voor kroon en brugwerk (Fig. IV B);
- 4) dat de neuspunt en neusrug naar voren en rechts in situ gehouden werden tijdens het afdruk nemen. Dit geschiedde het eenvoudigst met behulp van een handvat van een mondspiegel in het rechter neusgat. Fig. IV. A).

Ad. 3. Deze afdruk werd genomen met een afgeknipten tinlepel, die verder passend verbogen werd, (Fig. IV. C.) nadat de meati eerst met watten opgevuld werden. Voorzichtigheidshalve bracht ik ook nog vaseline op de conchae. Op het verkregen model van dien afdruk werd dan een plaatje van zwarte rubber ge vulkaniseerd.

Ad. 4. . . . Laat ik deze manipulatie kortheidshalve „afstandsbe paling” noemen en de noodzakelijkheid ervan even verklaren. Zooals ik reeds voorheen zeide, spreekt het mij, dat ik niet in de gelegenheid gesteld was een boven- en benedengebit te vervaardigen aan de operatie's voorafgaand. De oriëntteering bij het modelleeren van het vertikale faciale gedeelte der prothese gaf, door de vergelijking met de normale gezichtshelft, geene bijzondere moeilijkheden tenzij eene groote dosis van geduldwerk. Daartegenover was het modelleeren van het horizontale-nasale-orale gedeelte meer een gissen en werken op goed geluk af. Ik moest immers topografisch-anatomisch een verhemelte probeeren te reconstrueeren. Het behoeft voor U geen bijzondere opheldering van welk groot nut het oude bovengebitt voor mij daarbij geweest ware. Ik had het eenvoudig op het ondergebit met kleefwas vastgemaakt en beide dan in den mond op de onderkaak geplaatst, enz. Ik had dan ten minste den goeden afstand van een verhemelte tenopzichte der tong. Ook tevens

den gewenschten vorm en vooral reeds een oclusievlak, daar ik door doelmatige afdrukken het bovengebít in toto (bijgemodelleerd rechts, links en dorsaalwaarts) had kunnen vastvulkaniseeren aan het faciale deel der prothese.

Thans kon mij slechts gebrekkig één vast gegeven daartoe van eenig nut zijn: de conchae der rechter zijde. Het in verband met afdruk 3 gemaakte rubberplaatje werd met kleefpoeder op de conchae gezet, en thans de verbinding van rechts en links met gips verkregen, zooals fig. IV. D. aangeeft. Ter overbrugging van de tong, werden drie draden met kleefwas stevig aan het reeds gevulkaniseerde deel der prothese bevestigd.

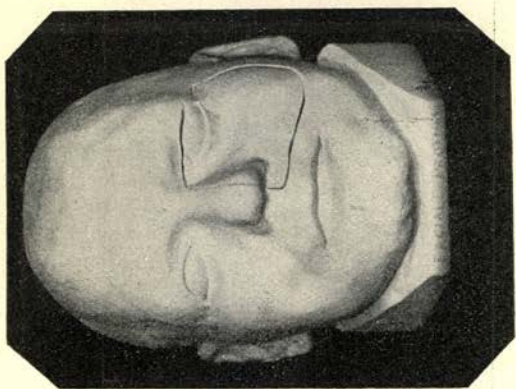
Het rubberplaatje en de uiteinden der draden werden met weeke gips bedekt; de groote rubberplaat op het defekt gebracht en het geheel, na hardworden van de gips, verwijderd. Daarna op bepaalde wijze uitgegoten, zoodat het ons thans mogelijk was een kunstverhemelte te modelleeren en later te vulkaniseeren. (Fig. IV. D. E., Fig. III. H., Fig. VII en VIII).

Hiermede was dan mijne hoofdtak volbracht. Jammer genoeg kon ik mij bij deze prothese van geen ander materiaal dan rubber bedienen, hetgeen het gewicht der prothese natuurlijk niet ten goede kwam. Het geheel werd van zwarte rubber vervaardigd, met alleen eene plaatdikte rosa rubber voor het zichtbare gedeelte, en weekblijvende rubber op enkele plaatsen langs den rand, waar ik vermoeden kon, dat de druk der prothese door subkutaan hard weefsel opgevangen werd. (Fig. IV. F., H. 1, 2, 3, 6). Het linker nog aanwezige deel der bovenlip rustte in een gleuf, om daardoor het terugzinken te voorkomen. (Fig. IV. E. . r.)

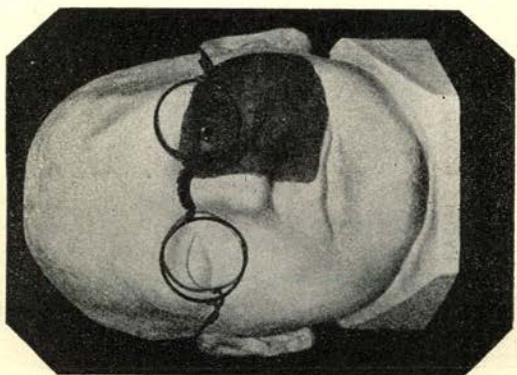
Het vulkaniseeren zelf is ook niet zonder tegenspoeden gegaan.

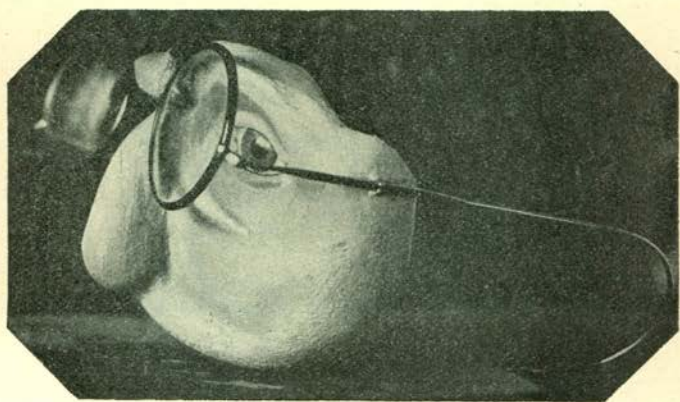
Bij de eerste vulcanisatie kreeg ik van eene vulcanizeerfabriek de prothese nog niet genoegzaam hard en deels poreus terug. In de grootste beschikbare cuvet die in mijn stoomketel ging, is die fout nog met veel tijdverlies en moei-

1063



V





ten kunnen bijgewerkt worden, door opnieuw te vulkaniseeren. Voor het verdere aanvulkaniseeren van het horizontale gedeelte heb ik toen mijn techniker (wiens gewaardeerde, vlijtige en kundige hulp ik hier gaarne even memoreer) naar het tandheelkundig Instituut in Utrecht gezonden, alwaar door de collegiale bemiddeling van lektor mej. Schuiringa de groote vulkaniseerketel bereidwillig ter beschikking gesteld werd.

Verdere afwerking zoo dun als mogelijk en polijsten zooals gewoon. Echter evenals het separeren der modellen en modelleeren een zeer tijdroovend geduldwerk.

De kleur uitwendig heb ik tamelijk aanpassend verkregen door opbrengen van eene dunne laag chloropercha. De kleurnuances waren te regelen met de ons tendienste staande grijze, rosa en witte guttapercha.

Nu eerst werden het kunstooog en de bril aan de prothese bevestigd. Een in vorm passend kunstooog was niet te verkrijgen, daar deze te dik zijn en hinderlijk voor het bovenste ooglid. Het meest geschikte heb ik zoo dun als mogelijk bijgeslepen, hetgeen ook noodig bleek voor de bevestiging. De bevestiging geschiedde met silikaaatcement, en tevens ombuiging van drie klammers van week plaatgoud. (Fig. III. A. B. C. D.)

Verder volgde het aanbrengen van den bril, die onbeveeglijk! tenopzichte van de prothese bevestigd kon worden door dichtbuiging der klammers op het neusplaatje, alsook der twee halfronde klammers om de oorveer links van het kunstooog. (Fig. III. E. F. G. J. K. L.)

Op deze wijze konden bij eventueele reparatie kunstooog en bril gemakkelijk weer afgenomen worden.

Op deze foto's ziet U dan de prothese die geplaatst werd en eene reproductie ervan op deze demonstratiemodellen; U ongeveer weergevend de prothese in situ. (Fig. V. VI. VII. VIII).

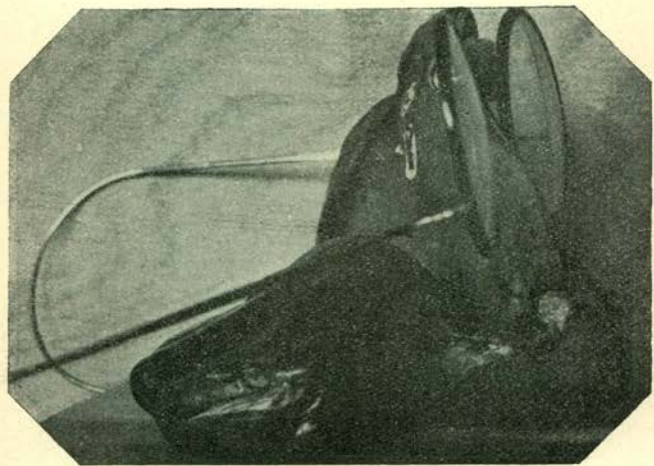
Dames en heeren! Hiermede ben ik aan het einde mijner voordracht gekomen. Ik ben mij volkomen bewust, dat er

leemten waren in mijne denk- en werkwijze bij dit extreme geval van aangezichts- en kaakprothese; alsook dat het bereikte resultaat ver afgebleven is van het ideale. Ik wil ook gaarne erkennen, dat ik dikwijls en lang heb nagedacht en overwogen, alsook wel eens getwijfeld aan de uitvoerbaarheid en de mogelijkheid eener praktische toepassing dezer prothese. In mijn vrijen tijd heb ik mij daartoe de moeite getroost de verschillende schema's te teekenen, om een bepaald richtsnoer voor oogen te hebben bij eene eventueele prothetische therapie in dit geval. Zoo bijv. (Fig. IV. F.) naar welke teekening ik ook nadien min of meer gewerkt heb en waarin ik geprobeerd heb enkele theoretische gegevens over druk en tegendruk, bevestigingsmogelijkheden enz. vast te leggen. Geachte collega's, beschouwt U die teekeningen niet als overbodige teekeningliefhebberij. Meer dan ooit moeten wij bij deze categorie van patiënten naar een vast plan werken, om zoo weinig mogelijk te experimenteeren en de patiënt te ontzien. Het is onze dure plicht ons in te denken in de psychose en algemeene gezondheidstoestand van dezen patiënt, die reeds twee zware operatie's en vele visites bij den Röntgenoloog en tandarts achter den rug had. Ook moeten wij er terdege rekening mee houden, dat de patiënt mogelijk niet onkundig was van de kwaadaardigheid van zijn lijden. Hiermede begrijpt U ook de reden, waarom ik er niet bij den patiënt op aangedrongen heb, om hem voor U op dit late avonduur te demonstreeren... Piëteit!!

U zult mij mogelijk vragen: hoe is het met de functie's gesteld? In aanmerking nemend de verschillende, gecompliceerde en onafscheidelijke functie's van de mond-, neus en keelholten als organen, geloof ik te mogen veronderstellen, dat ik iets ten goede bereikt heb, bij de opdracht, welke ik gemeend heb te moeten vervullen.

Wat ik door sluiting van het aangezichtsdefekt in psychologisch opzicht bereikt heb voor den patiënt, kan ik niet beoordeelen, slechts gissen.





Van de overige functie's kan ik alleen zeggen: zoo goed als... mogelijk... hersteld. De patiënt kon weer water drinken uit een glas. Week voedsel kan door wrijving van de tong en wang tegen het kunstmatig verhemelte en het benedengebit verkleind, en in de Pharynx geschoven worden. De patiënt kon zich bij eenige oplettendheid in verstaanbare klanken uiten; hetgeen volgens de ervaring zich nog aanmerkelijk kan verbeteren...

In aansluiting op de gestelde vragen, zou ik gaarne nog enkele woorden willen zeggen.

Vooreerst dank ik den geachten voorzitter, alsook de enkele sprekers voor hunne waardeerende woorden over het bereikte resultaat. Wat dit laatste aangaat, zoo sta ikzelf daartegenover niet zoo optimistisch als mogelijk enkelen uwer en heb mij zelf meermalen afgevraagd of de genomen moeiten zullen opwegen tegen het bereikte nuttig effect der prothese. Niet, dat ik mij bewust ben iets verzuimd te hebben om een zoo groot mogelijk functioneel en cosmetisch effect te bereiken. Ik denk hierbij meer aan de buitengewone ongunstige statistisch vastgestelde prognose quod vitam voor deze patiënten, post operationem wegens maligne tumoren der bovenkaak. Geheel anders natuurlijk, die gevallen van trauma met grooter substantieverlies, welke niets met onze ervaringen en voornoemde statistiek te maken hebben.

Gaarne had ik dit geval naar Utrecht verwezen. Zulks stuitte echter op financieele en andere bezwaren van de zijde van den patiënt. Op verzoek van den chirurg en speciaal verlangen van den patiënt heb ik de behandeling dan toch ondernomen.

In verband hiermede zou ik ook gaarne den collega willen beantwoorden, welke er zijne tevredenheid over uitspreekt, dat er enkele tandartsen zijn, die zich meer speciaal op dit grensgebied toelagen. Ik geef gaarne toe, dat ik mij met interesse op het gebied der kaakfracturen en prothesen bewogen heb. Deze behandelingen waren altijd een aange-

name afwisseling in de soms zoo eenzijdige dagelijksche praxis, en tevens weer een nieuwen prikkel tot zelfstudie en verdere ontwikkeling. Hiermede wil ik echter niet zeggen, dat ik het standpunt van mijn collega deel. Als ik hem wel verstaan heb, dan vertegenwoordigt hij ongeveer het standpunt, dat het min of meer specialiseeren van enkele collega's, naast hunne algemeene praxis, de aangewezen weg is tot samenwerking op dit grensgebied met den chirurg. Ik ben integendeel van meening, dat deze soort van behandelingen (extreme gevallen dan nog daargelaten) in het wetenschappelijk en technisch bereik liggen van ieder tandarts, en daarom niet zonder grondige redenen naar die enkelen of naar ons Instituut in Utrecht verwezen mogen worden.

Van chirurgische zijde heb ik ook wel eens den wensch hooren uiten om vastgehonoreerde tandartsen in het kader der medici der groote ziekenhuizen op te nemen, niet alleen voor deze gevallen, maar ook voor alle mogelijke spoedeisende hulpverlening ons vak betreffend. Elk dezer drie standpunten heeft zijn voor en zijn tegen. Welke het juiste is, moge heden onbesproken blijven.

De algemeene strekking dezer voordracht is dan ook deels geweest, mijne collega's weer eens aan te sporen, en het idee meer en meer ingang te doen vinden, om als tandarts zooveel en dikwijls als mogelijk contact te zoeken en samen te werken met de huisartsen en medische specialisten op onze zoo vele en interessante gezamenlijke grensgebieden.

Ook echter moet in medische kringen het interesse voor een meer en doelmatig samenwerken met den tandarts gewekt worden, zooals de lektoren van Loon en De Vries reeds meermalen gedaan hebben. Ook de privaatsdocenten in ons vak aan de medische fakulteiten hebben daartoe eene gunstige gelegenheid.

Een en ander kan onze patiënten slechts ten goede komen.

**OPENING VAN HET NIEUWE TANDHEELKUNDIG
INSTITUUT DER RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT
50-JARIG JUBILEUM VAN HET NED. TANDHEELK.
GENOOTSCHAP
25-JARIG JUBILEUM VAN DE VEREENIGING VAN
NED. TANDARTSEN**

REDE VAN DEN DIRECTEUR LECTOR P. J. J. COEBERGH
OP 11 OCTOBER 1929.

Hoogedelgestreng Heer van Beeck Calkoen, referendaris bij het Departement van Onderwijs, vertegenwoordiger van ZEx. den Minister van Onderwijs Kunsten en Wetenschappen,

Hoogedelgestreng Heer Lietaert Peerbolte, directeur van de Volksgezondheid, vertegenwoordiger van ZEx. den Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid,

Hoogedelgestreng Heer Baron van Lynden, directeur van den Rijks-gebouwendienst, vertegenwoordiger van ZEx. den Minister van Financiën,

Hoogedelgestreng Heer 's Jacob, Commissaris van H. M. de Koningin in de Provincie Utrecht,

Hoogedelachtbare Heer Burgemeester Fockema Andreaë, tevens President Curator van deze Universiteit,

Edelgrootachtbare Heeren Curatoren,

Edelachtbare Heeren Wethouders en Secretaris dezer Gemeente, Hooggeleerde Heeren Rector Magnificus en Secretaris van den Senaat der Universiteit,

Hooggeleerde Heeren Voorzitter en Secretaris van de Faculteit der Geneeskunde,

Dames en Heeren Hooggeleeraren, Lectors en Privaat-docenten, Conservatoren en Assistenten,

Wel Edelgestreng Heer Bremer, Rijksbouwmeester en vertegenwoordiger van den Rijksgebouwendienst,

Mijne Heeren Vertegenwoordigers van maatschappijen en vereenigingen,

Dames en Heeren Vertegenwoordigers der Studenten-corporaties, en allen, die ons de eer bewijzen de plechtige opening van dit gebouw bij te wonen, danken wij zeer, dat zij aan onze uitnoodiging hebben gevolg gegeven en heeten U hartelijk welkom.

Messieurs les représentants des Ecoles et des Sociétés dentaires en France, en Belgique et en Suisse, nous estimons beaucoup et nous sommes très heureux que vous n'avez pas hésités de faire un long voyage et de perdre du temps précieux pour nous donner l'honneur d'assister à l'inauguration de notre nouvelle école. Soyez le bienvenu.

Wir schätzen es sehr hoch, dasz so viele Vertreter von Instituten und Vereinen aus Deutschland und auch ein Vertreter der Oesterreichische Zahnärzteschaft, und der Nordische Länder, gerade in diese Zeit, wo Universitäts-Kurse und Praxis eben wieder im Gange sind nach den Feriën, Ihre Arbeit verlassen wollten um mit uns in diese Stunden zusammen zu sein und dadurch dem feierlichen Akt höheren Glanz zu zusetzen.

Dr. Boyd Gardner, chief of the dental Department of the Mayo Clinic, Rochester, the only representative of the United States of America, to you also a hearty welcome.

Tot ons groot leedwezen moet ik U mededeelen dat Lector Mej. Schuiringa door ernstige ziekte reeds langen tijd verhinderd was onderwijst te geven en ook op dezen dag niet tegenwoordig is. Binnenkort zal Mevr. van Dobbenburgh—Homulle benoemd worden om dit Lectoraat tijdelijk waar te nemen en wij achten ons gelukkig, dat zij zoo bereidwillig was reeds bij den aanvang van den cursus haar werkzaamheden te beginnen.

Het is aangenaam de zon te zien schijnen, droevig stemt een mistige dag.

Vandaag is het een zonnige dag (al regent het buiten nog zoo)

althans in ons hart en het lust mij niet U terug te leiden in de mistige jaren, die men vóór het tot stand komen van dit gebouw moest dóórtrekken.

Slechts enkele lichtbeelden zal ik U straks toonen om der historie niet te kort te doen.

Dezen zonnigen dag, de aangename stemming danken wij in hoofdzaak aan de doortastendheid van den Heer Directeur van den Rijksgebouwendienst, Baron van Lynden, die heeft weten te bewerken, dat de schatkist in het Ministerie van Financiën werd geopend, ja, ik mag wel zeggen hij heeft deze handig geforceerd, om er eenige tonnen gouds uit te laten rollen, teneinde te komen tot de verwezenlijking van de lang gewenschte verbetering van huisvesting voor het Tandheelkundig onderwijs.

Wij moeten hem daarvoor onzen oprechten, welgemeenden dank betuigen.

Bovendien is de geheele opzet van dezen bouw een oorspronkelijk plan van den Heer van Lynden. „Die waagt, die wint,” is hier waarheid.

U zult niet ontevreden zijn over wat U nog verder over de uitvoering van uw plan te hooren krijgt.

Het spreekt vanzelf, dat de onderhandelingen tusschen den Rijksgebouwendienst en het College van Curatoren meerdere bezwaren brachten doch deze werden, dank zij de welwillendheid van dat College en in 't bijzonder van den Heer Secretaris van het College, naar wensch overwonnen.

Nadat het terrein aangewezen en goedgekeurd was, is de grondbewerking voor de fundamenten in Februari 1928 begonnen.

Men had toen de verwachting, dat het gebouw in October 1928 in gebruik zou kunnen genomen worden. Dit blijkt wel eene misrekening geweest te zijn, want thans, één jaar later, is het geheel ternauwernood gereed.

Hoezeer men ook verwacht had, door te bouwen in fabriek-stijl, met ijzer, beton en glas, weinig tijd noodig te hebben, bij de uitvoering werd deze verwachting vernietigd.

Nu kan het gebouw getoond worden en men mag niet meer moperen over deze teleurstelling, want wat er verzezen is voldoet aan de verlangens van hen, die er hun arbeid in zullen moeten verrichten als docenten.

Namens de Lectoren mag ik de Regeering zeker wel bijzonder dank zeggen voor de doelmatige en fraaie kamers en laboratoria,

die voor hun persoonlijk gebruik beschikbaar zijn gesteld. Iedere docent zal wel zijn best doen te bevorderen, dat van de mogelijkheid om daarin wetenschappelijk werk te verrichten, of te laten verrichten, ruim gebruik gemaakt wordt.

Wij hopen van harte, dat het gebouw ook zal voldoen aan de wenschen der studenten in de tandheelkunde, want voor grotere vruchtbaarheid van het onderwijs, wat hun verstrekt moet worden, is het toch op de eerste plaats gesicht.

Het zal U aller belangstelling hebben ook te vernemen, dat de schare buitenlandsche autoriteiten, welke wij bij gelegenheid van het Congres in Augustus l.l. in dit gebouw mochten rondleiden, ons met den grootsten lof overstelpten. Nadien zijn er nog talrijke schriftelijke bewijzen gekomen van vooraanstaande directeuren van Instituten in het buitenland, waarin deze zich gedrongen voelden nog eens duidelijk te maken, dat met dit gebouw wel het beste bereikt is, wat men wenschen kan. En ook thans zien wij een 20-tal vertegenwoordigers uit de ons omringende landen in ons midden, die door hunne aanwezigheid blijk van groote belangstelling geven, waaronder eenige die de moeite niet te groot achtten, terwijl zij in Augustus reeds hier waren, om toch op dezen dag tegenwoordig te zijn.

Over de inwendige installatie met hulpmiddelen kon in eenige, sommige zelfs voorname, opzichten niet zóó de loftrumpet gestoken worden.

Er zijn inderdaad wenschen, die reeds ter kennis van autoriteiten gebracht zijn, welke nog niet vervuld zijn, waarover wij hier in onderdeelen niet willen gewagen.

Mogen zij, die de macht hebben om aan deze onvervulde wenschen te voldoen, spoedig overtuigd worden, dat het van groot belang is voor deugdelijk onderwijs, dat ook de directe en indirecte hulpmiddelen, volgens de eischen voor modern tandheelkundig onderwijs, aanwezig zijn.

Bij de behandeling van een groot aantal patiënten tegelijk, in één groote zaal, moeten er ook hygiënische eischen gesteld worden, waaraan nog niet is voldaan en waarvan wij de noodzaak zullen moeten blijven bepleiten.

Gij, hoogedelgestreng Heer Referendaris van het Departement van Onderwijs hebt, als vertegenwoordiger van ZEx. den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, met vreugde dit nieuwe gebouw aanvaard. Wij beseffen volkomen dat U al zult gezien heb-

ben, dat de exploitatie wel weer grootere jaarlijksche geldelijke offers zal vergen, dan tot nu toe het geval was.

Maar wij mogen verwachten, dat dit feit aan Uw Departement niet kwaad zal opgevat worden, omdat het toch zeker Uw streven zal zijn, nu dit nieuwe Instituut tot stand gekomen is, er iets goeds, iets zeer goeds van te maken voor het onderwijs.

Wij vertrouwen op Uw steun om bij ZEx. den Minister onze voorpraak te zijn, dat waar dit schoone reeds bereikt is, tot bereiking van het volmaakte zal voortgesteund worden.

Moge ik hier een woord aanhalen van den zoo hooggeachten en diep-betreurden Rudolf Magnus, dat men bij de stichting van een nieuw Instituut moet trachten het beste wat er bestaat te overtreffen.

Zijn wij nog zoo ver niet, wij hopen op medewerking der autoriteiten om het zoo ver te brengen.

De weg tot ZEx. den Minister gaat door het College van Curatoren en afgaande op de woorden van U, Edelgrootachtbare Heer President-Curator, mogen wij de beste verwachtingen van Uwe hulpvaardigheid ook in de toekomst koesteren.

Den Heer Secretaris van het College van Curatoren danken wij hartelijk voor den tijd en de moeite, welke hij voor de aangelegenheden van ons Instituut ten dienste stelde. Wij weten dat hij bij voortduring onze steun zal willen blijven.

Den Heer Homoet, administrateur van het College, moge ik hier noemen en hem danken voor zijne groote bereidwilligheid.

Wij vertrouwen dat de samenwerking met de Faculteit der Geneeskunde vooral wanneer de reorganisatie van het onderwijs in de tandheelkunde ter hand genomen wordt, tot de beste resultaten zal leiden.

Onzerzijds geven wij U de verzekering, dat eene innige samenwerking met Uwe Faculteit en met hen, die het voorbereidend onderwijs zullen geven, het zuiver tandheelkundig onderwijs ten goede zal komen. Wij zijn bereid daarvoor allen tijd en moeite te geven.

De opdracht voor den nieuw-bouw werd verstrekt aan den Heer Rijkbouwmeester Ir. G. C. Bremer.

De vorm werd daarbij onmiddellijk vastgesteld: één verdieping met boven-licht en dus het meest nabijkomend aan fabrieksbouw. Het oude huis van de Amalia-Stichting, Jutphaasscheweg 5, met twee verdiepingen zou behouden blijven en daarachter het nieuwe gedeel-

te geplaatst worden. De eerste plannen waren wat grooter, dan hetgeen nu tot stand is gekomen; de beschikbare, beslist afgeronde som, dwong tot inkrimping.

Het spreekt vanzelf, dat nu ook als materialen hoofdzakelijk ijzer, beton, steen en glas moesten gebruikt worden om het gebouw op te trekken; het moest toch een fabriek worden.

Velen uwer weten en anders hoort U het nu, dat de Heer Bremer o.a. de architect is van het Rotterdamsche hoofd-postkantoor, een zeer fraai monument voor die stad, wat door kenners bijzonder goed is beoordeeld.

Als U nu aanstonds ziet wat de bouwmeester hier heeft moeten plaatsen, dan zal het U blijken, voor welke sterk uiteenlopende bouwwerken hij verantwoordelijk wordt gesteld.

Dan zult U ook moeten bekennen, dat hij niet heeft gespeeld met die opdracht, maar er het beste van heeft gemaakt wat maar mogelijk was.

Een stal en een hooizolder zijn omgetooverd in een museum-ruimte en een bibliotheek-zaal, waarop ik bijzonder uwe aandacht wil vestigen.

Versiering zult U nergens ontwaren, 't zijn allemaal vlakken, deuren en lijnen, maar de verhoudingen zijn zóó goed uitgevoerd, dat zij een lust zijn voor de oogen. Het zijn toch juist de verhoudingen die den bouwkundige de grootste moeilijkheden geven en waardoor hij van zijn kunde het best kan getuigen.

Voor de oplossing welke de heer Bremer daarvoor gevonden heeft, alle hulde en dank.

Door zijn rustige en eenvoudige wijze van optreden bij de onderhandelingen heeft hij ons aller sympathie gekregen.

Het was mij vergund een korte studie-reis met hem te maken langs buitenlandsche instituten en ik neem deze gelegenheid te baat om nog eens openlijk mijn dank te betuigen aan het Departement van Onderwijs dat deze reis toestond.

Wij hebben daarbij veel gezien, alleen is het jammer, dat het niet mogelijk was veel goeds over te nemen in dit gebouw, wegens gebrek aan geldmiddelen.

Ook aan den heer Blom, adjunct van den Rijksbouwmeester, onzen oprechten dank, daar hij zoo vele malen als vertegenwoordiger van den heer Bremer optrad en bij welke gelegenheden wij hem, behalve over ingrijpende zaken, moesten lastig vallen over handdoekrekken

en deurknoppen, over vloermatten, kapstokken, nummerplaatjes enz. Steeds welgemoed zette hij zich om te cijferen of 'er nog wel af kon en het gelukte altijd weer.

Ook aan den heer Ir. Smets, die voor de warmtevoorziening en lucht-erversching de verantwoordelijkheid draagt, onzen dank. Woensdagmiddag is voor de eerste maal deze uitgebreide installatie in werking gesteld en gisteren was een ieder tevreden en voldaan over de behagelijke temperatuur, na de dagen, waarin wij zooveel geleden hadden van koude en vocht.

Bij den bouw traden verder op den voorgrond de heer van Aken, die de fundamenteen en het ketelhuis met zijn bekende aannemers-kennis deed bouwen. Een werk van groote beteekenis, omdat in die fundamenteen ongeveer tien kilometer buis voor verwarming, water- en gasleiding geborgen is.

Voorts de firma de Vries Robbé, te Gorcum, die op de fundamenteen de geweldige ijzerconstructie plaatste, waardoor alles wat er staat samen gehouden wordt en tegen weer en wind en den tand des tijds bestand zal moeten zijn.

De heer van Till had de leiding, vanwege den Rijksgebouwendienst, over de elektrische installatie, geen kleinigheid, als ik U alleen maar vertel, dat er ongeveer 25 kilometer elektrische draad in het gebouw ligt.

Voor zijn adviezen en zijn hulpvaardigheid zijn wij dankbaar.

De verzorging der meubileering vereischte ook heel wat werk. Maanden lang heeft de heer Stevens, namens den Rijksgebouwendienst, gemeten en geteekend voor verandering van bestaand en vervaardiging van nieuw-meubilair. Ik zou het aantal dagen niet kunnen noemen, wat hij met ons heeft moeten overleggen, bij elkaar geteld worden het zeker weken. Ook aan hem onzen oprechten dank.

De leiding van den geheelen nieuw-bouw in alle groote en kleine onderdeelen was toevertrouwd aan den heer Heppel, bouwkundig ambtenaar. Hem kunnen wij niet genoeg prijzen. Steeds opgewekt, altijd aanwezig om hulp te verleenen voor de kleinste bijzonderheden. Ik weet zeker dat hij nooit iets heeft vergeten uit te voeren, wat hem gevraagd werd.

Met zulk een helder verstand en met zooveel technische kennis zal hij zeker nog bij menig bouwwerk de grootste diensten kunnen bewijzen, wat wij hem nog vele jaren in gezondheid toewenschen. Zulk een ambtenaar mag de Rijksgebouwendienst wel hoog blijven waardeeren.

Toen de verhuizing 15 Juni l.l. begon, ontstond de samenwerking met den heer Hendriks, directeur van de Electriche Meubel-industrie „De Utrecht.” Hij deed de firma van der Vlist voor de verhuizing zorgen, die zich daarbij voorbeeldig behulpzaam betoonde, doch nam over alles persoonlijk de leiding.

Zonder hem, zonder zijne opgewekte zorgzaamheid, zijn groote bereidwilligheid zouden wij niet zoo goed door de moeilijkheden heen gekomen zijn.

Eindelijk *aan allen*, die in dit gebouw bij het werk leiding hebben gegeven, die hier gefimmerd, gemetseld en geschilderd hebben, die voor water, gas en licht gezorgd hebben, die gesjouwd en gedraafd hebben, *ons respect*.

In de strenge koude was hun werk geblokkeerd, in de groote hitte is hier menige zweetdruppel gevallen en nooit hebben wij anders dan opgewektheid gezien bij het werk.

Er is zelfs veel gezongen en gelachen. Ook wij hebben bij alle zorgen gelukkig dikwijls kunnen lachen.

Op dezen dag kunnen wij U met groote opgewektheid dit gebouw toonen.

* * *

Hierin zal, naar wij hopen, nog vele jaren vruchtbaar tandheelkundig onderwijs gegeven worden.

Zóó vruchtbaar en zóó gericht op wat de maatschappij van de tandheelkunde mag verwachten is het onderwijs nog niet.

Er zal eene reorganisatie, waarop ik reeds eerder doelde, moeten plaats vinden.

Met een relaas van het vele wat er reeds geschreven en gesproken is, over verbetering van het tandheelkundig onderwijs hier te lande en in het buitenland, zal ik U niet lastig vallen.

Naast de uitgebreide buitenlandsche rapporten hebben wij hier te lande reeds sinds 1926 een plan tot reorganisatie in bezit, samengesteld door eene commissie uit de „Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde,” die met de grootste belangstelling en zonder enig eigenbelang een respectabel werk heeft geleverd.

Met de onderdeelen van dit ontwerp zal ik U ook niet lastig vallen.

Slechts mijn persoonlijke principes wil ik U voorleggen naar aanleiding van genoemd rapport.

Vooreerst noem ik U de drie bestaande richtingen:

1o. Men vertrouwt de uitoefening der tandheelkunde slechts toe aan den arts.

2o. Men kiest den weg van het Academisch Statuut.

De gewone Universitaire geneeskundige studie wordt dan gevolgd tot en met het eerste deel van het doctoraal examen.

Het tweede deel wordt zuiver theoretisch tandheelkundig. Daarna komen twee jaar practische tandheelkunde en de gelegenheid om het doctoraat in de tandheelkunde te behalen.

3o. De zuiver universitaire tandheelkundige studie met examens die alleen wettelijke bevoegdheid verleen en om de tandheelkunde uit te oefenen.

Ad. 1. Slechts artsen, geen tandartsen, bestaat op 't oogenblik alleen in Oostenrijk en Hongarije, Italië en Rusland. De resultaten daarvan zijn zoodanig, dat men er niet in één ander land aan denkt om deze richting te volgen.

Het eenige blijkbare voordeel is, dat men er gemakkelijker zeer vooraanstaande wetenschappelijke werkers en docenten door verkrijgen kan.

Ad. 2. De uitvoering van de regels van het Academisch Statuut biedt zooveel moeilijkheden, dat aan de verwezenlijking daarvan wel niet te denken valt.

In het tweede deel van het doctoraal examen zit de klem. Dit zou pasklaar gemaakt kunnen worden ook voor andere onderdeelen van de geneeskunde en het is sterk te betwijfelen, dat de tandheelkunde daarbij ooit de gangmaker zal zijn.

Ad. 3. De zuiver tandheelkundige studie kan op zoodanige wijze gereorganiseerd worden, dat voldaan wordt aan de behoefte der maatschappij, zooals deze in de toekomst tandheelkundige hulp noodig heeft.

Aan de bevordering van deze laatste richting hoop ik, evenals in het Rapport der „Maatschappij tot bevordering der tandheelkunde”

is voorgesteld, ook persoonlijk mijn besten steun te mogen verleenen.

De maatschappij heeft behoefte aan een groot aantal tandartsen. Het is in de laatste 10-tallen jaren gebleken, dat in alle lagen des volks meer en meer het nut erkend wordt van tandheelkundige verzorging. Vele tandartsen zullen noodig zijn voor de prophylaxe, de verzorging der schoolkinderen, in ziekenfondsen, weeshuizen, ziekenhuizen, in fabrieken en werkplaatsen, voor verzekerings-maatschappijen, enz.

Zij moeten zich zuiver op de behandeling van den mond en de tanden kunnen concentreren en zullen zich nooit mogen, ook niet *daadwerkelijk* kunnen bemoeien, met de behandeling van andere deelen van het lichaam. Wie de tandheilkunde kent, weet dat de beoefenaar met zijn arbeid de handen vol heeft.

Aangezien echter steeds meer bewezen en erkend wordt dat „de tand geen stuk been, maar een stuk leven is” en er absoluut een samenhang bestaat met het verdere lichaam, welks onderdeelen op vorming, ontwikkeling en verval der tanden invloed hebben, zal het voor den tandarts noodzakelijk worden om *zeer goed* op de hoogte te zijn van de processen die zich in het menschelijk lichaam afspelen in gezonden en zieken toestand.

Nu is tot nog toe ook daaraan wel eenige zorg besteed, maar niet voldoende en men heeft steeds dit deel van het onderwijs beschouwd als *medisch* onderwijs.

Dr. Edward Kirk, te rekenen tot de scherpzinnigsten onder onze beroepsgenooten zegt:

„Just so long as men, interested in dental education, are obsessed with the idea, that all knowledge of the human organism in its health relations is monopolized or can be monopolized by the medical profession, so long will the fetish survive that dentistry, to efficiently serve its purpose to humanity, must go to medicine for a knowledge of the biologic problems, with which dentistry has to deal.”

Dit is ook mijn inzicht.

Het vormend onderwijs vóór en tezamen met het zuiver practisch tandheelkundig onderwijs moet niet medisch onderwijs zijn, maar natuur-wetenschappelijk en biologisch onderwijs.

Voor de wenschelijkheid van natuur-wetenschappelijk onderwijs behoef ik wel niet te pleiten.

Over het biologisch onderwijs wil ik mijn meening wat nader verklaren.

Wat men thans algemeen onder biologie verstaat, weet ik zeer goed, maar dat komt toch niet overeen met de werkelijke beteekenis welke er aan gegeven moet worden.

De Encyclopaedia britannica zegt over het begrip Biologie:

The biological sciences are those, which deal with the phenomena manifested by living matter. Various accidental circumstances, however, have brought it about, that the actual distribution of scientific work does not correspond with the logical subdivisions of biology.

The difference in technical methods and historical evolution of teaching posts have been the chief contributory causes to this practical confusion.

De „Grande dictionnaire Larousse” zegt:

Ce que justifie le mot biologie, ce que constitue le caractère vraiment philosophique de la science désignée par ce mot, c'est d'abord de faire rentrer dans une physiologie agrandie par l'embryogenie et l'histologie, non seulement l'anatomie, mais la tératologie et la pathologie.

Hiermede alleen reeds acht ik bewezen dat mijn opvatting gegrond is en ik wil nadrukkelijk verklaren, dat het mij niet speciaal te doen is door het veranderde woord, maar door het veranderde begrip invloed uit te oefenen op de toekomstige richting van het tandheelkundig onderwijs. Het natuur-wetenschappelijk en biologisch onderwijs zal in de toekomst verbeterd moeten worden, opdat, ik herhaal het, de tandarts zeer juist verstaat hoe de lichaamsdeelen waarop hij dagelijks zijn aandacht concentreert ontstaan, zich ontwikkelen en tot verval geraken. Daarbij moet hij dan kunnen beoordeelen op welke wijze andere deelen van het lichaam in gezonden en zieken toestand invloed uitoefenen op de tanden en den mond en omgekeerd hoe de tanden in gezonden en zieken toestand op het geheele lichaam invloed uitoefenen.

Hij kan dan in bepaalde gevallen de patient raden advies in te winnen van den huisarts of een specialist en zal ook wat kennis betreft, in staat zijn met dezen te onderhandelen.

„Behandelen” kan en mag hij zelf niet.

Indien een arts, speciaal de tandheekunde uitoefent, kan hij toch niet met veiligheid een algemeen lichaamsonderzoek, bloed- of urine-onderzoek, in den tegenwoordig zoo verfijnden vorm uitvoeren, en dan dus ook niet persoonlijk de behandeling van ziekten van andere lichaamsdeelen op zich nemen.

Zelfs het voorschrijven van andere voeding b.v. bij avitaminose is slechts in veilige handen bij hem, die de verzorging van het gehele lichaam door de praktijk nauwkeurig kent.

In het „Report of the Carnegie Foundation for the advancement of teaching 1923” lees ik het volgende:

„The Standards for admission to the schools have been raised; „and the outlook indicates that ere long dental education will approach a position of scholastic equality with medicine, both in „character of the preliminary study required and in the depth and „breadth of the scientific foundation afforded.”

Zeker, de wetenschappelijke fundeering moet zoodanig worden, dat de tandarts niet alleen kan beoordeelen en begrijpen wat hij ziet en doet, maar dat hij ook in staat is om wetenschappelijk werk te *beginnen*. Het uitvoeren daarvan moet hij door specialisatie leeren.

De geheele medische studie stelt ook den arts niet in staat om wetenschappelijk werk volslagen uit te voeren, *alleen* met de in den studietijd verkregen kennis.

Hij moet zich ook daarvoor specialiseeren, in de meeste gevallen toch weer gaan studeeren op onderdeelen of de hulp inroepen van hen, die zich zeer diep hebben ingewerkt in de chemie, physica, physiologie, histologie enz.

Die ruimere wetenschappelijke basis moet voor den tandarts noodzakelijk gelegd worden door docenten, die met kenners der behoeften van de tandheelkunde zeer uitvoerig en nauwkeurig overleg willen plegen en geregeld contact met hen zullen houden.

Deze docenten zullen goed doen zich ook hier ter plaatse op de hoogte te stellen van den staat van het theoretisch en practisch *zuiver tandheelkundig* onderwijs.

Zij kunnen dan helpen om aan de geheele tandheelkundige studie vorm en inhoud te geven, die den waarborg zullen zijn voor eene goede opleiding tot bewaame beoefenaren der tandheelkunde.

Edward Kirk geeft ook hierover zijn opinie:

Dentistry must hew out of its accumulation of special knowledge an educational system, that will secure for the service of the public the most intelligent and efficient practitioners. It is not how much they may know of many things, but what they know of certain things, pertaining to the exercise of their calling, that will achieve the objective of high-class dental service.

Moge het ons gegeven zijn door eensgezinde samenwerking eene

verbetering in het tandheelkundig onderwijs te brengen, die leidt tot de vorming van tandartsen, die aan de rechtmatige eischen van het publiek zooveel mogelijk kunnen voldoen, die liefde krijgen voor hun beroep en gevoel voor wetenschappelijk onderzoek.

Toen ik in Maart 1928 de positie van Lector-Directeur aan dit Instiuit heb aanvaard, was het vooruitzicht, dat in October van dat jaar het nieuwe gebouw zou geopend worden. In plaats van mijn ambt toen te aanvaarden met een „openbare les”, kreeg ik de toestemming van Curatoren om deze publieke daad te stellen op den dag, waarop genoemd feit zou plaats hebben. Het is inmiddels een jaar later geworden.

Ik heb U geen „les” gegeven, zooals gebruikelijk, maar getuigenis afgelegd van mijn principes over het toekomstig onderwijs, omdat ik meen dat dit meer belangstelling zou wekken, dan een zuiver tandheelkundig onderwerp.

Met eene uiting van C. N. Johnson, een der begaafde tandheelkundige docenten in Amerika, wil ik eindigen:

In all varied experiences of human life, that man is happiest who has served best and he has served best who has day by day added his mite to the material, the physical and the moral welfare of his fellow-men. In this category must be placed the dentist and I am therefore glad that I am a dentist.

Ook ik verheug mij er in tandarts en docent te zijn en beloof naar beste weten en vermogen mede te zullen werken aan de opleiding van hen die mijn geliefd beroep als toekomst kiezen.

Daarbij zal ik trachten hen niet uitsluitend op te voeden voor het beroep, maar ook om hen nuttige leden van de maatschappij te maken.

Ik hoop daarbij niet vergeefs te vertrouwen op den steun van het Departement van Onderwijs, het College van Curatoren en de Faculteit der Geneeskunde en in 't bijzonder van mijn geachte medellectoren, de assistenten en de studenten.

REDE, GEHOUDEN BIJ DE OPENING DER GE-
MEENSCHAPPELIJKE VERGADERING, OP ZATER-
DAG, 12 OCTOBER 1929, TER HERDENKING VAN
HET 50-JARIG BESTAAN VAN HET NEDER-
LANDSCH TANDHEELKUNDIG GENOOTSCHAP EN
HET 25-JARIG BESTAAN VAN DE VEREENIGING
VAN NEDERLANDSCHE TANDARTSEN, DOOR DEN
VOORZITTER VAN HET N. T. G., J. SANDERS EZN.

Dames en Heeren.

Als voorzitter van de oudste der twee jubileerende vereenigingen belast met de vereerende taak van leider dezer gemeenschappelijke vergadering, is het mij een buitengewoon genoegen, U allen in naam van beider besturen, hier welkom te heeten.

In de eerste plaats richt ik mij daarbij tot U, Mijnheer de Burgemeester dezer Gemeente.

Onze beide vereenigingen zijn te Utrecht gevestigd en hare bijeenkomsten werden, behoudens uitzonderingen, steeds alhier gehouden. Maar ook hebben bijna al onze leden hier gestudeerd. Het is zeker niet te verwonderen, dat Utrecht in de gedachten van den Nederlandschen tandarts een zeer bijzondere plaats inneemt. En het is nog maar kort geleden, — ik doel op het Mondhygiënisch Congres en de bijeenkomst der Fédération Dentaire Internationale in Augustus j.l. — dat Uwe Gemeente de gelegenheid heeft aangegrepen, om ons te toonen, dat wederkeerig de tandheelkunde ook haar ter harte gaat. Zij deed dit, door U vertegenwoordigd, op een dusdanige wijze, dat de banden tusschen Utrecht en de Nederlandsche tandheelkunde ongetwijfeld nog veel nauwer werden aangehaald. Dat Gij ook nu aan onze uitnoodiging wel gevolg hebt willen geven, nadat Gij pas gisteren zulk een groot deel van Uw dag hebt opgeofferd in verband met de

plechtige opening van dit Instituut, geloof mij, Mijnheer de Burge-meester, wij weten het op hoogen prijs te stellen.

En dan heet ik eerst U welkom, Mijnheer de Directeur van dit Tandheelkundig Instituut der Universiteit.

In de elkander opvolgende tandheelkundige instituten te dezer stede hebben wij in den loop der jaren zooveel gastvrijheid onder-vonden, dat wij onze dank en aanhankelijkheid wilden uitdrukken, door de viering van onze jubilea te doen samenvallen met de officieele ingebruikneming van dit nieuwe gebouw. Wij waren verheugd dat dit denkbeeld onmiddellijk bij U weerklink vond. En al hebben wij het U eigenlijk niet eens gevraagd voor deze dagen, al hebben wij het als vanzelfsprekend beschouwd, dat wij voor deze bijzondere bijeen-komst dadelijk weer beslag mochten leggen op Uwe nieuwe woning, wees verzekerd van onzen dank daarvoor en van ons besef, dat onze vereenigen in de toekomst mede zullen kunnen profiteeren van de voordeelen, welke deze moderne inrichting biedt.

Mijne Heeren, Voorzitters van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst en der Pharmacie, Vertegenwoordigers van Universiteiten en tandheelkundige vereenigen uit België, Duitschland, Engeland, Frankrijk, Noorwegen, Oostenrijk, de Ver. Staten van N. Amerika en Zwitserland, benevens van de Tandheel-kundige Studenten-Vereeniging „John Tomes” en — last but not least — collega's, die de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde en het Tijdschrift voor Tandheelkunde vertegenwoor-digt, Uwe aanwezigheid is ons een blijk van belangstelling, dat wij hoogelijk waardeeren.

Dat voorts Gij mijne Heeren, genoodigden krachtens oude relatie met een der beide vereenigen of met alle twee, en Gij, Dames en Heeren Eere-leden, Buitengewone leden en leden van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap en van de Vereeniging van Nederland-sche Tandartsen, gezien het vroege uur, waarop door omstandigheden deze officieele opening moest plaats hebben, in zoo grooten getale zijt opgekomen tot viering van de dagen, welke vóór ons liggen, verheugt ons in hooge mate. Ik hoop en vertrouw, dat onze verga-deringen geheel zullen beantwoorden aan hetgeen gij allen U ervan hebt voorgesteld. De keur van sprekers, wier namen wij op het pro-gramma konden vermelden, is ons daarvoor een waarborg. Dat ik hen allen, zoowel U, Mijne Heeren Lectoren in de Tandheelkunde aan de Utrechtsche Universiteit als de sprekers die uit het buitenland tot ons kwamen, hier bijzonder begroet, behoeft nauwelijks gezegd.

En ik wensch slechts met een enkel woord U bij voorbaat den dank te betuigen van de besturen van beide vereenigingen voor Uwe bereidwilligheid.

Since the character of this meeting will not permit the translating of the different addresses in foreign languages, I will not omit welcoming our honoured guests from abroad in their own language in the name of the committees of the two jubilating associations. You will contribute a great deal to the splendour of our feast. Especially you, gentlemen, who will read a paper to-day or to-morrow, will increase highly the importance of our meeting; and I tender you beforehand our cordial thanks. I hope that, when these days will have passed, none of you will regret having devoted to our societies your valuable time.

Indem unsere Anreden hier leider nicht in fremder Sprache übersetzt werden können, möchte ich doch nicht unterlassen, unsere verehrten Gäste aus anderen Ländern zu begrüßen in ihrer eignen Sprache oder wenigstens in einer Sprache welche ihnen geläufig ist, im Namen der Vorstände von beiden jubelenden Vereinigungen. Sie werden den Glanz unseres Festes sehr vergrößern. Insbesondere Sie, Meine Herren, welche heute oder morgen einen Vortrag zu halten gedenken, werden viel zu der Bedeutung unserer Tagung beitragen; und ich sage Ihnen im voraus unseren verbindlichsten Dank. Ich hoffe, dass nach Ablauf dieser Tage, keiner von Ihnen es bereuen möge uns Ihre wertvolle Zeit gewidmet zu haben.

Le caractère de cette réunion ne permettant pas, de traduire nos discours en langues étrangères, je ne manquerai pas à souhaiter la bienvenue en leur propre langue à nos hôtes honorés, qui sont voyagés plusieurs heures d'autres pays pour élever l'importance de cette commémoration. Je vous remercie beaucoup pour votre présence, et surtout ceux, qui avaient la bienveillance, de nous promettre une conférence. J'ose espérer, que chacun de vous emportera des impressions agréables de ces jours.

Met den wensch aan U allen van eene aangename jubileumsviering verklaar ik deze vergadering geopend.

Dames en Heeren!

Terecht verwacht Gij van mij op dit uur, dat ik de belangrijkste historische data en personalia uit het 50-jarig Genootschaps-leven de revue laat passeeren, maar evenzeer terecht hoopt Gij daarbij, dat ik niet al te langen tijd van Uw geduld zal vragen, omdat Gij nog meer redevoeringen zult hebben te verwerken, en vooral omdat een belangrijk en uitgebreid programma van wetenschappelijke voordrachten ons wacht. En des te eer moet ik mij in mijne retrospectieve beschouwing beperken, nu ik daarnaast ook eenige aandacht zal hebben te wijden aan het heden en aan wat de onzekere toekomst zou kunnen brengen.

Op den 6en Juli 1879 dan, had ten huize van Dr. Th. Dentz te Utrecht eene bijeenkomst plaats van zes toen reeds vooraanstaande Nederlandsche tandheelkundigen, t.w.: Th. Dentz, John E. Grevers, Geo Dentz, E. A. Becht, C. L. G. Becht en Th. Picnot. Deze samenspreking leidde tot de oprichting van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap, met het doel, dat nog steeds onveranderd in Art. 1 onzer Statuten voorkomt: *a.* de beoefening en uitbreiding der tandheelkundige wetenschap; *b.* het handhaven der belangen en der waardigheid van den tandheelkundigen stand.

Het stemt tot dankbaarheid, dat wij op den 6en Juli j.l. nog aan drie dezer zes oprichters telegrafisch onze gelukwensen konden aanbieden bij de 50-jarige herdenking van dien dag: Aan John E. Grevers, oud-voorzitter en eerlid van het Genootschap, wiens werken en streven in de Nederlandsche tandheelkunde nauwelijks tot de geschiedenis behooren, maar die na een welbesteed leven van studie en arbeid met eene benijdenswaardige vitaliteit niet rust, maar reist, om in vreemde landen nieuwe indrukken op te doen. Ons Genootschap heeft buitengewoon veel aan hem te danken; hij heeft er, zoolang hij in 't land woonde, door tal van voordrachten de kennis der leden verrijkt en hij heeft het, vooral in de eerste kwart eeuw van z'n bestaan, herhaaldelijk op buitenlandsche congressen met eere vertegenwoordigd. Wij betreuren zeer, dat hij hier heden niet tegenwoordig is.

Voorts aan Dr. C. L. C. Becht te den Haag, eveneens Eerlid en Oud-Bestuurslid, wiens fysieke toestand hem, naar hij ons schreef, niet meer toelaat, om op dezen dag in ons midden te verschijnen, maar wiens fijne geest ons, in antwoord op onzen telegrafischen gelukwensch, een bedankbrief bezorgde, waarin hij uitvoerig verhaalt van de toestanden op tandheelkundig gebied gedurende den wor-

dingstijd van het N. T. G., een brief, die een kostbaar stuk zal blijven in ons archief.

En dan ten slotte aan Dr. Th. Dentz, sedert 1908 Eere-voorzitter van ons Genootschap, wien wij met zoo groote vreugde hier aanwezig zien. Maar ik zeg zeker niet te veel, als ik aanneem, dat Uwe vreugde, Hooggeachte Dr. Dentz, van deze dagen te kunnen meemaken, aan de onze evenredig is. De plaats, welke Gij in de Nederlandsche tandheelkunde hebt ingenomen, is reeds bij tal van gelegenheden in de tandheelkundige vereenigingen breedvoerig geschetst en ik zal mij ervan onthouden, om dit vandaag nogmaals te doen. Maar ik mag op dit oogenblik niet onvermeld laten, ter herinnering vooral voor de jongeren onder ons, dat Gij niet alleen waart een der oprichters, en thans nog zijt onze Eere-voorzitter, maar dat Gij vele jaren lang waart Bestuurder, meestal op de voorzittersplaats, de leider en de ziel van het Genootschap. Men kon zich in dien tijd het Genootschap niet denken zonder dat Gij er een leidende positie innaamt, en bij het 25-jarig jubileum in 1904 vermeldde de toenmalige voorzitter, wijlen v. d. Hoeven, in zijne rede, dat door een toeval Gij in dat jaar juist niet die functie vervuldet, maar Gij hebt U toen op verzoek van het bestuur na de officieele opening met de verdere leiding der bijeenkomsten van die dagen belast. En nog in 1916, toen onder het voorzitterschap van A. L. J. C. van Hasselt, onzen tegenwoordigen vice-voorzitter, de 100ste vergadering met eenige plechtigheid en feestelijkheid werd gehouden, hebt Gij een herdenkingsrede uitgesproken. Noch voor het een, noch voor het ander, hebben wij U voor deze dagen aangezocht. Wij weten, dat Gij iets dergelijks thans niet meer zoudt kunnen op U nemen, omdat, hoewel Uw geestvermogens gelukkig onverzwakt zijn, Uw gehoor de laatste jaren dermate te wenschen overlaat, dat Gij mij nu niet eens zoudt kunnen volgen, wanneer met die omstandigheid geen rekening was gehouden. Maar dit wil ik U op dit uur nog zeggen: Al weten wij, dat Gij niet meer actief aan onze werkzaamheden deelnemen kunt, telkens als Gij, ook in onze gewone vergaderingen, door Uw verschijnen een bewijs van belangstelling komt geven in Uw en ons Genootschap, apprecieeren wij Uwe komst en gaan onze harten open, als Gij binnentreedt. Moge het nog vaak geschieden!

Wij zijn verheugd, dat wij eenige onzer eere-leden en velen van hen, die in bestuursfuncties of door het houden van voordrachten of op andere wijze voor en na het Genootschap aan zich hebben verplicht,

op dezen gedenkwaardigen dag hier aanwezig zien. Hoe gaarne zou ik U aan elks persoonlijke verdiensten hebben herinnerd, wanneer ik niet zou moeten vreezen, daardoor te veel van onzen tijd in beslag te nemen. Zelfs van mijn onmiddellijken ambtsvoorganger, collega P. J. J. Coebergh, vele jaren lang bestuurder, gedurende drie perioden voorzitter, durf ik niet meer dan met dankbaarheid slechts den naam te noemen. Zij allen mogen zich overtuigd houden, dat wij, meer nog dan anders, op dezen feestelijken herinneringsdag met erkentelijkheid gedenken, wat zij voor het Genootschap hebben beteekend. Wij bevelen het bij voortdoring in hunne vriendschap aan.

Helaas, wij missen ook verscheiden trouwe gezichten van hen, die ons in den loop der jaren door den dood ontvielen, zooals nog in dit jaar, na onze laatste vergadering, collega F. van Dantzig, sedert twintig jaren lid. Ik kan ook hen niet allen afzonderlijk memoreeren. Maar aan eenige namen denkt Gij, voor zoover Ge hen in hun werken voor- en in hun omgang binnen het Genootschap hebt gekend, met mij onmiddellijk: Dr. C. van der Hoeven trad als lid toe in 1889. Reeds in het volgende jaar werd hij secretaris, welke functie hij tot 1897 vervulde. In dat jaar voor de eerste maal voor een twee-jarige periode tot het voorzitterschap geroepen, bekleedde hij deze waardigheid nogmaals van 1903 tot 1905. Ik herinnerde reeds aan de rede, welke hij als voorzitter hield bij de herdenking van het 25-jarig bestaan. Door zijne capaciteiten en karaktereigenschappen genoot hij een respect en vertrouwen onder de leden, als slechts weinigen gegeven is. In 1921 stierf hij onverwacht te Crefeld. In vreemden bodem werd hij voorlooppig ter ruste gelegd. En door de tijdsomstandigheden was het slechts aan één Hollandschen collega mogelijk, om tijdig aanwezig te zijn, ten einde aan zijn graf getuigenis af te leggen van de vriendschap en achting, welke hij genoot onder de Nederlandsche tandartsen in 't algemeen en onder de leden van 't N. T. G. in 't bijzonder. Toen twee jaar later zijn stoffelijk overschot naar den Haag was overgebracht, had de Nederlandsche tandheekunde gelegenheid, een eenvoudig gedenkteeken te plaatsen op zijn graf.

Een tweede oud-voorzitter ontviel ons op betrekkelijk jeugdigen leeftijd, na langdurig lijden, in 1925. T. C. A. Bölger heeft eenige jaren het voorzitterschap vervuld, maar veel langer was hij vóórdien secretaris (van 1908—1915). En in laatstgenoemde functie vooral zullen de meeste onzer leden zich het eerst den goedmoedigen, jovialen, opgewekten collega herinneren, die Bölger was. Uit het groot aantal col-

lega's, dat bij zijne teraardebestelling op Hemelvaartsdag van 1925 op Westerveld tegenwoordig was, bleek zijn populariteit.

En slechts kort daarna, in 't begin van 1926, moesten we Leopold Frank missen, sedert bijna dertig jaren lid, vele jaren aaneen penningmeester. Ook hij, de fijne, kunstzinnige collega, had groote verdiensten voor het Genootschap en was een trouw ijveraar voor zijne belangen, zooals hij 't was voor vele andere tandheelkundige organisaties, gelijk velen, zeer getroffen door zijn plotselingen dood, bij zijne uitvaart getuigden.

Het is ons een behoefte, om al deze overledenen, zoowel als de andere, niet bij name genoemde leden, welke in der jaren loop door den dood van ons heengingen, met gevoelens van dankbaarheid voor wat zij voor ons hebben beteekend, in een oogenblik van stilte te gedenken.

Is er nu inderdaad reden voor feestelijke viering, nu het een halve eeuw geleden is sedert ons Genootschap opgericht werd? Ik geloof, dat alle Nederlandsche vakgenooten en allen, die met ons de tandheelkunde als wetenschap en als factor voor het volkswelzijn een goed hart toedragen, deze vraag volmondig bevestigend mogen beantwoorden. Wij, in onzen tijd, vinden het bestaan van eene vereeniging van menschen, die een zelfde beroep uitoefenen, heel gewoon. Het vereenigingsleven is in de laatste tientallen jaren dermate ontwikkeld, dat wij, 20ste-eeuwers, wanneer we niet bepaald a-sociale neigingen hebben, eigenlijk gedurende al onze levensphasen en in al onze kwaliteiten vereenigd zijn met anderen, die gelijkgestemd zijn of die dezelfde belangen hebben. We vormen bonden en maatschappijen, we zijn werkzaam in vereenigingen en genootschappen, we zijn misschien betrokken in trusts en kartels. Waarom zouden we niet een Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap, een Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen, een Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde hebben, om ons nu maar tot deze drie groote landelijke organisaties te bepalen. Maar vijftig jaren geleden was het nog een daad, om in ons land zich als tandheelkundigen te vereenigen met het tweeledige doel van elkanders kennis en kundigheden te vermeerderen en tevens de belangen en de waardigheid van den stand te bevorderen. De tandheelkunde stond nog in haar kinderschoenen. De tandheelkundige wetenschap, voor zoover dat woord gezegd mocht worden, was gering in omvang en in vertakkingen, en

ze berustte grootendeels op empirie. In Nederland was de uitoefening der praktijk in de handen van zeer weinigen en van deze weinigen oefende een groot deel nog het vak niet uit op een wijze als bevorderlijk was voor het aanzien van den stand der tandartsen in de oogen van beschaafd en ontwikkeld publiek. Het was dus een feit van beteekenis, toen de zes pioniers, welke ik reeds genoemd heb, inzagen, dat door aaneensluiting van de goede krachten uit het nog zoo jonge beroep, deze zichzelf zouden kunnen ontwikkelen, waardoor de belangen van het tandlijdende publiek in hooge mate zouden worden gebaat, en tegelijk het aanzien van den geheelen tandheekkundigen stand zou kunnen worden vooruitgeholpen.

In vele andere landen bestonden er toen reeds lang tandheekkundige vereenigingen; in de Ver. Staten van N. Amerika al sedert 1837, in Engeland en Duitschland respectievelijk sedert 1856 en 1857. Men mag gerust gelooven, dat het voorbeeld dezer landen den oprichters, die alle in het buitenland hadden gereisd en gestudeerd, destijds voor oogen gestaan heeft.

Nu, na vijftig jaren, mogen we verklaren, dat het Genootschap zijne genoemde doelstelling uit artikel één der Statuten naar letter en geest onverminderd trouw gebleven is. In 129 vergaderingen hebben de leden elkanders kundigheden trachten te vermeerderen, elkanders geest trachten te verrijken en meermalen heeft men geleerde en bekwame buitenstaanders aangezocht en bereid gevonden om in ons midden op te treden; zoowel collega's en docenten uit andere landen, als beoefenaren van aanverwante vakken, vooral van onze moederwetenschap, de geneeskunde.

En vooral gedurende de eerste dertig jaren van zijn bestaan (n.l. tot dat de Nederl. Mij. tot Bevord. der Tandheekkunde werd opgericht) heeft het N. T. G. veel gedaan tot verkrijging van een tevredenstellende wetgeving op de uitoefening der tandheekkunst en ter verbetering van het tandheekkundig onderwijs. Het heeft inzake deze aangelegenheden herhaaldelijk zich door adressen en door audiënties bij de betrokken Ministers tot de Regeering gericht en het heeft ook wel deze op Haar verzoek van advies gediend.

Ja, wanneer wij van de Handelingen uit die oude tijden kennis nemen, kunnen we zonder overdrijving zeggen, dat vanaf de allereerste vergaderingen deze algemeene belangen een onderwerp van aanhoudende zorg van het Genootschap hebben uitgemaakt. En men kan veilig aannemen, dat b.v. de wetswijziging van 1892, waarbij

de toelating tot de studie in de tandheelkunde gebonden werd aan het eindexamen H. B. S. met 5 jar. cursus of Gymnasium-B of daarmee gelijkgesteld staatsexamen, voor een groot deel aan het rustelooze werken van de leiders van het Genootschap te danken was. De z.g. Onderwijs- en Examen-commissie werd een belangrijke vaste commissie in het Genootschap. En het sprak wel vanzelf, dat, toen de Regeering in 1906 een Staatscommissie benoemde, ten einde eene wetswijziging voor te bereiden inzake het onderwijs en de examens in de tandheelkunde, ook een vertegenwoordiger van het N. T. G. verzocht werd, daarin zitting te nemen.

Dat het hoog houden van de beroepsethica en het bevorderen van onderling collegiale en vriendschappelijke gevoelens naast, ja misschien boven alles een taak was, waaraan elk zich binnen het Genootschap wijdde, weet ieder, die het van nabij kent. En met vreugde mag worden geconstateerd, dat meerdere malen deze onderling waardeerende gevoelens bestand bleken tegen zakelijke, zij het ook somtijds diepgaande meeningsverschillen. Ik behoef voor dit auditorium zeker niet uiteen te zetten, dat het aankweken van een dusdanigen collegialen geest indirect van gunstigen invloed was op de belangen der patiënten, die zich aan de zorg der leden toevertrouwen.

Hoezeer ook in zijne werkzaamheden zich uitsluitend bepalende tot het bevorderen der tandheelkunde in den hier geschetsten zin, toch zijn er blijken gegeven, dat het Genootschap zich deel voelde van het groote organische geheel, dat Maatschappij heet, en dat belangrijke maatschappelijke gebeurtenissen niet zonder weerklink aan het Genootschap voorbij gingen. Zoo werd in October 1914, onder den schokkenden indruk van de toestanden van die dagen, besloten om ten bate van het Nationaal Steuncomité uit de kas de helft af te staan en bovendien nog een belangrijk bedrag te zenden aan het comité, dat werkzaam was voor de Belgische vluchtelingen. Misschien kan de juistheid van dusdanige besluiten op statutaire gronden aanvechtbaar worden genoemd, maar het gaf toch op onmiskenbare wijze ervan blijk, hoe men in het Genootschap met de toestanden in het land meeleeft. Er was overigens een precedent, waaraan weliswaar niemand in dien tijd heeft gedacht, maar dat ik hier toch even (eerlijk gezegd, meer ter wille der curiositeit) aan de vergetelheid ontrukken wil. Op 5 Januari 1883 werd een buitengewone vergadering belegd ter behandeling van het voorstel van den voorzitter, Dr. Th. Dentz, dat het N. T. G. deel zou nemen aan eene inschrijving tot oprichting

van een nieuw oogengasthuis te Utrecht, waartoe Prof. Donders een beroep had gedaan op het Nederlandsche volk. Het resultaat der vrij langdurige discussie was, dat het voorstel aangenomen werd, om een bijdrage van f 100.— te geven uit de kas, welke in het geheel f 108.— rijk was!

Ik kan de verleiding geen weerstand bieden, om U, eveneens meer anecdotisch, nog enkele losse feiten uit de geschiedenis mee te deelen:

In de vergadering van 4 December 1887 deelt de vice-voorzitter mede, dat hij voor het Genootschap heeft aangekocht: 12 glazen, 12 lepeltjes, 1 suikerpot. Wanneer het tegenwoordig bestuur U van dit servies niets meer vertoonen kan, moet het wel eene eventueele beschuldiging van slecht beheer van deze bezittingen op zijne voorgangers afwentelen.

Het was een tijd lang eene verplichting voor de leden, om op straffe van een geldboete, op de vergaderingen tegenwoordig te zijn. Alleen ziekte van het lid-zelf of in zijne familie was een geldige reden van verzuim. Op 31 Maart 1897 werd, ingevolge die bepaling, een lid beboet wegens afwezigheid. Dat hij als reden ter versoening kon aanvoeren, dat hij dien datum op z'n huwelijksreis was, werd niet voldoende geacht, om hem van de reglementaire boete te ontslaan.

Op een andere vergadering in datzelfde jaar 1897 kwam, naar aanleiding van een ingekomen verzoek van een vrouwelijke collega, om toelating tot het lidmaatschap, de principieele vraag aan de orde, of dames als lid van het Genootschap zouden worden aangenomen. Velen waren daar tegen. Een van de leden, die toen tot de jongeren behoorde, en dien niemand, die hem, ook tegenwoordig nog, kent, ervan verdenken zal, vrouwenhater te zijn, verklaarde zich vooral een heftig tegenstander. Hij dacht, dat de tandheekkunde gedeclineerd zou worden door toelating in ons Genootschap van vrouwelijke collega's. En ofschoon o.a. Th. Dentz van een tegengesteld gevoelen was, en meende, dat onder de vrouwelijke collega's zeer goede beoefenaarsters waren van ons beroep, kon dit maal zijn invloed niet beletten, dat de meerderheid zich in principe tegen de toelating van dames verzette. En het heeft tot 1908 geduurd, voordat het N. T. G. zoover met de algemeene strooming van dien tijd tot emancipatie der vrouw bleek te zijn meegegaan, dat dat besluit ingetrokken werd. In 1909 deed de eerste vrouwelijke collega haar intrede als lid.

Het N. T. G. bleef tot 1893 de eenige tandheekkundige organisatie

hier te lande. In dat jaar werd te Amsterdam de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging opgericht, welke, ofschoon in hare doelstelling voor een deel parallel loopende met ons Genootschap, toch niet geheel daarmede overeenkwam. Die vereeniging kon haar bestaan voortzetten tot 1910, toen zij ontbonden werd. Ofschoon er enkele malen eenige samenwerking was tusschen de beide organisaties, is toch het bestaan dier vereeniging niet van grooten invloed geweest, noch op de samenstelling, noch op de werkzaamheden van het N.T.G.

Geheel anders werd de toestand tengevolge van het oprichten van de Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen in 1904 en van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde in 1914. Ik zal mij natuurlijk ervan onthouden, om mij te begeven op het gebied, hetwelk den chroniqueur van onze heden jubileerende zustervereeniging toekomt. Maar dit mag ik hier wel zeggen, dat eenige ontevredenheid met sommige opvattingen van leidende tandartsen in die dagen, — opvattingen, welke ook binnen het Genootschap werden gehuldigd — mede aanleiding was tot het oprichten door de jongere collega's van hunne Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen. Toch is, voorzoover ik kan nagaan, nimmer in eenige vergadering van een van beide vereenigingen eenige animositeit tot uiting gekomen. Men heeft nooit elkander in eenig opzicht gehinderd, men heeft samenwerking gezocht of geboden, waar die ter bereiking van het goede doel gewenscht scheen, en is bij bijzondere gelegenheden meerdere malen bij elkander te gast geweest. De toestand werd allengs zoo, dat de V. v. N. T. gaarne alle te goeder naam en faam bekend staande collega's tot zich trok en dat het Genootschap steeds verschillende beperkende bepalingen heeft gehandhaafd, welke den kwantitatieven groei eer tegenhielden dan bevorderden. In 1913 metamorphoseerde het Genootschap zich zelfs tot een invitatiegezelschap, wat het des te gemakkelijker kon doen, nu aan geen enkel behoorlijk collega de omgang met beroepsgenooten en het bezoeken van wetenschappelijke vergaderingen behoefde te worden onthouden, dank zij het bestaan en het ernstig en succesvol werken der zuster-vereeniging.

Maar al zijn er, ook nu nog, enkele werkelijke verschillen blijven bestaan, tusschen het streven en de werkwijze van de beide organisaties vervaagden de grenzen al meer en meer. Dat men, waar het pas gaf, samenwerkte, b.v. bij vertegenwoordiging in de Fédération Dentaire Internationale, of, met de Ned. Mij. t. Bevord. d. Tandh.

gezamenlijk, bij de reorganisatie van het Tijdschrift voor Tandheelkunde in 1917, werd vanzelfsprekend. En dezelfde personen, die in de eene vereeniging vertrouwensposities hadden bekleed, werden die ook in de andere waardig gekeurd.

In de 70ste vergadering van het Genootschap, gehouden op 24 Juli 1904, was de mededeeling ontvangen van de oprichting te Utrecht der Ver. v. Nederl. Tandartsen. En de voorzitter, C. van der Hoeven, zeide, na voorlezing van dat schrijven, dat het hem leed deed, dat weer een vereeniging in Nederland was gesticht, waar geschreven werd van collegiaal en aangenaam samenwerken, maar dat hij toch niet kon nalaten, de hoop uit te spreken, dat de vereeniging mocht bloeien.

Een onverholven uitgesproken twijfel dus aan de bestaansnoodzakelijkheid der nieuw opgerichte vereeniging. Maar nu ze er eenmaal was, de wensch, dat ze in staat zoude zijn, zich voorspoedig te ontwikkelen, opdat zij mede nuttig zou kunnen werkzaam zijn in de richting, welke ook het Genootschap ging. En niemand, die de integriteit en den eenvoud van wijlen Van der Hoeven heeft gekend, kan er aan twifelen, dat zijn hoop, dat de vereeniging mocht bloeien, oprecht gemeend was.

Dit nu is teekenend voor den geest, die toen reeds in het N. T. G. bleek te hebben post gevat, en die al meer en meer, niet alleen daar, maar ook in de andere Nederlandsche tandheelkundige organisaties doorgedrongen is. Niet het engere belang der eigen organisatie, hoe lief die ons ook is, worde als het voornaamste beschouwd, maar daarboven ga het bevorderen der belangen, welke allen gezamenlijk aan het hart liggen.

De toenmalige voorzitter Van der Hoeven kon natuurlijk niet weten, dat betrekkelijk spoedig de omstandigheden dermate zich zouden ontwikkelen, dat de jonge vereeniging in eene dringende behoefte voorzag. Maar wanneer de tegenwoordige woordvoerder van het Genootschap na 25 jaar met vreugde hier openlijk constateert, dat de hoop, door v. d. Hoeven uitgesproken, vervuld is, dat de Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen heeft gebloeid en dat ze dat doet bij voortdoring, dan is hij zeker van de instemming van al zijne leden. Die bloei der Vereeniging is niet alleen te danken aan haar sterken kwantitatieven vooruitgang, maar vooral ook aan den ijver van hare bestuurders, aan de bekwaamheid en de toewijding harer leiders. Ik behoef wel nauwelijks hieraan toe te voegen, dat wij van

harte de Vereeniging op dezen dag onze gelukwenschen aanbieden.

In 1914 werd de derde, tevens de grootste der landelijke tandheelkundige organisaties opgericht, de Ned. Mij. tot Bevord. der Tandheelkunde. Hare werkzaamheden liggen voor 't overgrootste deel op sociaal gebied. Bevordering van mondhygiene, en van tandheelkundige verzorging voor die groote groepen der bevolking, welke zich deze uit eigen middelen niet kunnen verschaffen, bemoeiing met de wettelijke bepalingen inzake tandheelkundig onderwijs en de uitoefening der tandheelkunde, zijn eenige der voornaamste punten op haar program. Zooals reeds gezegd, lag veel van dit werk voordien binnen de bemoeiingssfeer van het N. T. G. En dit heeft dan ook nimmer door wijziging van Statuten of Reglementen deze programpunten daaruit willen schrappen. Maar het heeft toch, evenals de jongere zustervereeniging gedaan heeft, al deze sociale en stands-bemoeiingen aan de allen omvattende en gewestelijk in afdelingen verdeelde Maatschappij overgelaten, voor zichzelf daardoor zijne actieve werkzaamheden hoofdzakelijk beperkende tot bevordering der wetenschappelijke belangen.

Ook onze verhouding tot de Maatschappij heeft nimmer iets te wenschen overgelaten. En nog niet zooveel jaren geleden bewees een principiële uitspraak, een lidmaatschaps-kwestie rakende, dat ook het hoog houden van het gezag en de waardigheid van de Maatschappij door het Genootschap een levensbelang werd geacht voor den Nederlandschen georganiseerden tandheelkundigen stand en voor de ideëele doeleinden, welke de Maatschappij nastreeft; zelfs ondanks het gevaar, dat volgens sommige der beste en trouwste leden iets van de autonomie van het Genootschap hierdoor zou worden prijsgegeven.

Zoo heeft zich dan in den loop der laatste kwarteeuw de toestand van het tandheelkundig vereenigingsleven in Nederland ontwikkeld, zooals ik getracht heb, dien in breede trekken voor U te schetsen. Men werkt ijverig in verschillende organisaties, welker werkterreinen gedeeltelijk dezelfde, gedeeltelijk andere zijn. Veelal zijn het in die verschillende organisaties dezelfde personen, die er elkander ontmoeten, die er met elkander werken, die er tegen elkander strijden, als hunne inzichten hun dat gebieden en die er door of ondanks dat alles elkander apprecieeren. En steeds zijn het in laatste instantie dezelfde beginselen, waardoor alle worden geleid. Beginselen, welke — met dankbaarheid en trots moge ik het constateeren — veel en veel

meer op ideëele en sociale- dan op groeps-belangen gegrondvest zijn. Daardoor valt het de Nederlandsche tandheelkunde niet moeilijk, om, ondanks de betrekkelijke ingewikkeldheid der drie landelijke organisaties, naar buiten toe op te treden als eene collectiviteit, wanneer het er om gaat, autoriteiten en publiek voor te lichten, telkens wanneer dit noodig is in het belang der tandheelkunde als wetenschap of als middel tot verbetering der volksgezondheid.

Toch is gedurende de laatste jaren meer dan eens de vraag gesteld, of de geschetste vertakking van het Nederlandsche tandheelkundig vereenigingsleven in drie landelijke organisaties wel het meest juist en het meest doelmatig is; of daardoor niet onnoodig tijd en krachten worden verbruikt; en of niet naar een andere organisatie kan en moet worden gestreefd. Het is hier natuurlijk noch de plaats, noch de tijd, om op deze vragen in te gaan. Maar wel mag ik als mijne persoonlijke opinie uitspreken, dat ook in den tijd, die vóór ons ligt, deze zelfde vragen aan de orde zullen worden gesteld. Mogen ze dan binnen elke der drie vereenigingen met volkomen eerbiediging van elks autonomie, maar ook in gemeenschappelijk overleg met de andere en met inachtneming van het hoogere, algemeene, belang, onder de oogen worden gezien en mogen er dan, wanneer de tijd daarvoor rijp geacht wordt, rustig en weloverwogen beslissingen worden genomen!

En wanneer misschien daarvan het gevolg zou kunnen zijn, dat ook het Genootschap óf in zijne samenstelling óf in zijne werkwijze min of meer belangrijke wijziging zou ondergaan, dan zullen we, hoog houdende de beginselen, welke ik uiteenzette, toch nimmer vergeten, dat — zooals het Tijdschrift voor Tandheelkunde van October 1904 het uitdrukte — „het N. T. G. een machtige hefboom is geweest voor onzen stand en onze wetenschap”.

Wat dus ook de toekomst in haar schoot mag bergen, ik reken Uw aller gevoelens te vertolken, als ik in dezen zin den wensch en de stellige verwachting uitspreek van het voortleven, den groei en den bloei van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap.

TOESPRAAK VAN DEN VOORZITTER VAN DE
VEREENIGING VAN NED. TANDARTSEN, DEN
HEER CH. F. L. NORD.

Mijnheer de Voorzitter van het N. T. G.

Wanneer de Voorzitter van de V. v. N. T. op dit historische oogenblik het woord neemt, dan is dat in de eerste plaats om U geluk te wenschen bij de viering van Uw gouden jubileum en U dank te zeggen voor Uw goede wenschen aan ons adres.

U hebt zooeven in vriendelijke bewoordingen geschetst, hoe goed wij het samen hebben kunnen vinden en ik zal — mede met het cog op den beschikbaren tijd — niet in herhalingen treden.

Het feit van deze gezamenlijke feestviering zegt op zichzelf trouwens reeds voldoende en dat de feestredenaar van het N. T. G. tevens oud-voorzitter is van onze Vereeniging, is daarvan een illustratie temeer.

De V. v. N. T. die zich in de laatste 15 jaren van haar bestaan — na het oprichten van de Ned. Mij. tot bev. der Tandheelkunde — nog slechts beweegt op het terrein der tandheelkundige wetenschap en als lid aanvaardt ieder te goeder naam en faam bekend staand tandarts, is zonder twijfel een onmisbare factor voor den groei en bloei der Nederlandsche tandheelkunde.

Zij erkent echter tevens volgaarne het goed recht, — ja de noodzakelijkheid — van bestaan van Uw Genootschap en is van eerbied vervuld voor al datgene wat het in de afgelopen halve eeuw gedaan heeft voor de verheffing van de Nederlandsche tandheelkunde en van de tandheelkunde in Nederland!

Het Bestuur van de V. v. N. T. is van meening geweest U een blijvend aandenken te moeten aanbieden ter herinnering aan deze tezamen gevierde jubileumsvergadering en heeft daartoe laten vervaardigen een eenvoudig omslag voor Uw Notulenboek.

Wij bieden U deze kleine attentie aan in de hoop en het vertrouwen, dat het tot in lengte van jaren moge dienen voor het bewaren

van bladzijden, die Uw Genootschap en de Tandheelkunde ook in de toekomst tot eere zullen strekken!

Dames en Heeren!

De tweede taak van den woordvoerder van de V. v. N. T. moet zijn een overzicht te geven van de historie onzer Vereeniging in de afgelopen 25 jaren.

Uw huidige voorzitter heeft het voorrecht gehad dit te mogen doen bij de herdenking van het derde en van het vierde lustrum en heeft daarom gemeend, dat het wenschelijk was deze eervolle taak thans aan een ander over te dragen.

Hij is daartoe te eerder overgegaan, omdat hij ons, daartoe bij uitstek bevoegd, eerlid — oprichter der Vereeniging — bereid heeft gevonden, die taak op zich te nemen.

Hem bij voorbaat dankzeggend voor die bereidwilligheid geef ik dus thans het woord aan den heer Klinkhamer.

REDE VAN DEN HEER KLINKHAMER, EERELID VAN DE VEREENIGING VAN NED. TANDARTSEN

M. de V. Dames en Heeren.

De voorzitter van het Ned. Tandh. Genootschap heeft bij den aanhef van zijn rede terecht op de wenschelijkheid gewezen korthed te be trachten. Er wacht ons een uitgebreid wetenschappelijk programma, dat de hoofdschotel van dit feest moet zijn.

Dit is dan ook de reden, dat ik zeer kort zal zijn en evenals collega Sanders mij zal onthouden van een uitgebreid geschiedkundig overzicht van onze vereeniging te geven. Sanders kondigt mij aan als de chro niqueur van de V. v. N. T. Ik heb mij echter een andere taak gesteld en wil met enkele woorden meer het wezen van onze vereeniging belichten.

De vereeniging van Ned. Tandartsen werd den 1sten Mei 1904 opge richt onder een bestuur, waarin zitting hadden de heeren: Klinkhamer, Koldewijn, Frenkel, Rozendaal en Fuyt. De leden waren: van der Mo len, Lofvers, Polak, Valk, de Cock Rouaan, Sanders Ezn., Snijder, Ro zendaal. van Berk, Mink-Schol en Makkink.

Het volgend jaar, dus in 1905 werd Dr. Th. Dentz het eerlidmaat schap aangeboden en door hem aanvaard. Van het begin af aan was er een geest van vriendschappelijke samenwerking gepaard aan zelf-

vertrouwen en groote verwachtingen voor de toekomst. Dit gaf een innerlijke kracht, waarop iets goeds kon worden gebouwd.

Van het begin af aan heeft onze vereeniging de vrouwelijke collega de hand gereikt en haar als gelijkwaardige begroet. Van het begin af aan heeft onze vereeniging haar kracht in zichzelf gezocht en medegewerkt aan de ontwikkeling van de Tandheelkunde in Nederland. Kort na de oprichting namen enkele leden van onze Vereeniging deel aan een tandh. congres in Genève. Hier sprak ik met een der genootschapsleden over de nieuwe vereeniging. Mijn oudere collega was van meening, dat zij niet lang zou leven. Zij had geen reden van bestaan. Wel zou dit het geval zijn als zij een voortgezet John Tomes gezelschap wilde zijn, en niet de allures aannam van een volwaardige wetenschappelijke vereeniging.

De tijd heeft het anders bewezen, maar toch willen wij eerlijk bekennen, dat onze vereeniging in het teeken van den leerling staat. Wij oude en jonge collega's ontmoeten elkander in de vereeniging van Ned. Tandartsen om iets te leeren, om kennis en ervarig uit te wisselen. Wij blijven in onze harten jonge studenten, al worden onze hoofden kaal en onze haren grijs. Laat dit jeugdig gevoel onze vereeniging blijven bezielen.

Dit maakt de ouderen jong en bewaart ons allen voor zelfoverschatting en dik doen. Wij blijven ook bij voortduring contact houden met de jongeren, het laatste studiejaar heeft steeds toegang tot onze lezingen en demonstraties. Zoo zijn wij inderdaad een voortzetting van het tandh. studieleven zooals ons dat in Utrecht geboden wordt, en waar niet alleen de beginselen der tandheelkunde aan de jongeren door bekwame docenten worden bijgebracht, maar vanwaar uit ook steeds aan de tandh. ontwikkeling der ouderen wordt gewerkt door diezelfde docenten, die altijd bereid gevonden werden hunne voordrachten voor onze vereeniging te houden. Hiervoor zijn wij hun ten zeerste erkentelijk en hopen nog lang op hunne gewaardeerde medewerking te mogen rekenen.

De ontwikkeling van de Tandheelkunde in Nederland is onafscheidelijk verbonden aan het tandh. vereenigingsleven. Wat toch zou er van die ontwikkeling terecht zijn gekomen, als niet de tandartsen door eendrachtige samenwerking in hunne vereenigingen het wetenschappelijk, maatschappelijk ethisch en kunstzinnig deel der tandheelkunde hadden verzorgd, veredeld en gepropageerd.

Een bewijs voor die samenwerking is b.v. dit feest, uitgaande van:

„Het Ned. Tandh. Genootschap en de Ver. v. Ned. Tandartsen.”

Wij mogen hierin zien een symbool van eenheid, verdraagzaamheid en collegialiteit.

Vijf en twintig jaren geleden zag men in de oprichting van de V. v. N. T. de splijtzwam. Thans begrijpt een ieder de noodzakelijkheid van haar bestaan in de groote belangengemeenschap der Tandh. professie in Nederland.

Als wij de levensgeschiedenis van onze vereeniging nagaan, daartoe in staat gesteld door onzen oud-secretaris Salomons, die de jaarverslagen over het tijdvak 1904—1914 in een gedenkboek verzamelde en wiens voorbeeld is nagevolgd door secretaris Edel over het tijdvak 1914—1929, als wij, zeg ik, die afzonderlijke verslagen en de daarin vastgelegde gebeurtenissen nagaan en overdenken, dan herinneren velen onzer, die het vijf en twintig jarig tijdvak geheel of bijna geheel hebben medegemaakt, zich een geestelijke beweging der jongeren gesteund door de ouderen, die als een noodzakelijkheid past in de tandheekkundige evolutie van ons land. Onze vereeniging was noodig om de jongeren te organiseeren, om hen van de noodzakelijkheid te doordringen zelf een aandeel te nemen in het vereenigingsleven, en daardoor rechtstreeks aan de tandh. evolutie mede te werken. We hebben in de toekomst krachten noodig, waarop wij kunnen bouwen; menschen, die bereid en in staat zijn verschillende functies te vervullen; mannen en vrouwen, die door hun voorbeeld en enthousiasme de sluimerende krachten onder ons weten wakker te roepen, aan den arbeid te zetten en tot nuttige daden weten aan te sporen. Gelukkig waren er onder het kleine groepje waaruit zich onze groote vereeniging langzamerhand ontpopte, tal van die menschen en het is een verheugend feit te kunnen constateeren, dat velen van hen nog thans een voor-aanstaande plaats in onze vereeniging innemen. Ik behoef U slechts te wijzen op collega Koldewijn, die jarenlang secretaris was van onze vereeniging en later secretaris van de maatschappij t. b. d. Tandh.; zoo ook collega Salomons, wiens naam ik reeds noemde in verband met het gedenkboek over het tijdvak 1904—1914. Ik memoreer hier het werk van Fuyt, van der Linde, Frenkel en van Nieuwenhoven Helbach.

Ik wijs U op onzen voorzitter Nord, die reeds eerder voorzitter was van onze vereeniging en die tal van functies in andere vereenigingen en commissies vervulde en die nog steeds zijn kostbaren tijd en onschatbare werkkracht in dienst stelt van het Tijdschrift voor Tandheekkunde.

Ik noem U den voorzitter van het Genootschap Sanders, oud-voor-

zitter van onze vereeniging en een der steunpilaren van de Maatschappij voor Tandheelkunde.

Zoo zou ik kunnen doorgaan met U een voor een de namen van leden onzer vereeniging te noemen, die zich op de een of andere wijze verdienstelijk hebben gemaakt voor het tandh. leven in ons land, maar U zult mij wel toestaan het hierbij te laten, omdat het doel van mijn rede niet mag zijn een verheerlijking van verdiensten van enkelen onzer, maar meer een stille hulde aan al onze werkers gebracht. En als ik dan zeg „werkers”, dan reken ik daaronder ook de velen, die niet anders deden dan hunne belangstelling in de werkzaamheden toonen. Ook zij gaven een voorbeeld en waren een steun voor het vereenigingsleven.

Aan allen die iets voor de V. v. N. T. hebben gedaan, breng ik hier ons aller dank.

Bezien wij dan ons *algemeen* vereenigingsleven in vogelvlucht dan constateeren wij een harmonisch geheel, waarin elke vereeniging een onmisbare plaats inneemt, maar deze toestand bestond reeds jaren geleden.

Onze voorzitter Nord wees er reeds op in zijn feestrede ter gelegenheid van het derde lustrum. Hij sprak toen de volgende woorden:

„Er zijn er die van meening waren, dat het bestaan dezer 3 vereenigingen (Maatsch., het Genootschap en de V. v. N. T.) zou zijn een versnippering van krachten; dat één groote vereeniging beter aan het doel zou beantwoorden. Ik daarentegen ben zoozeer overtuigd van het groote nut dezer drie corporaties, dat ik zou willen zeggen, wanneer er én niet bestond, zou zij onmiddellijk moeten worden opgericht. En nu men gedurende de laatste 5 jaren de werkzaamheden heeft kunnen gadeslaan, is overtuigend het recht van bestaan van alle drie gebleken, zij verheugen zich allen in gestadigen vooruitgang en het wegvallen van een der drie zou slechts kunnen leiden tot schade der Nederlandsche tandheelkunde.”

Deze woorden van Nord kan ik thans, tien jaar later, krachtig onderstrepen. Wel een bewijs dat onze tandh. organisatie een harmonisch geheel vormt en met deze wetenschap voor oogen moet zij innerlijk sterk zijn en krachtig naar buiten kunnen werken. Dat dit zoo is hebben wij kortelings nog kunnen constateeren op het mondhygiënisch congres, in Utrecht gehouden. De totstandkoming en het verloop op de wijze zooals dit geschiedde, waren slechts mogelijk als de leiding en uitvoering in handen waren van menschen met liefde en enthous-

siasme voor hun werk beziel, steunende op een organisatie, innerlijk sterk door eendracht en goeden wil.

En als wij dan bedenken, dat in 1921 door het Hollandsch-Amerikaansch initiatief in den Haag de internationale banden der F. D. I., die door den oorlog geheel waren verbroken, weer lichtelijk werden aaneengeknoopt, dan mogen wij tevreden zijn met het succes, dat reeds nu binnen een tiental jaren de collega's van 18 verschillende naties broederlijk de belangen der Tandh. en der collegialiteit hebben behartigd en wij mogen ons verheugen, dat dit succes voor een groot deel te danken is aan het initiatief en eendrachtige samenwerking der Nederlandsche Tandartsen in hunne vereenigingen aaneengesloten.

Dit wat betreft het werken naar buiten, onze arbeid op internationaal gebied, waarin de V. v. N. T. haar aandeel heeft gehad door daarvoor de ambitie bij hare leden op te wekken en de krachten daarvoor te prepareren en af te leveren.

Het werken naar binnen wil ik thans nog even memoreeren.

Een van de redenen van de oprichting der V. v. N. T. was de wensch der jongeren om een woordje mee te spreken in de onderwijsaangelegenheden. Het Tandh. onderwijs stond op het punt gereorganiseerd te worden en zij meenden, dat hierbij hun stem wel eens gehoord mocht worden. Daarna heeft het onderwijs steeds een belangrijk punt op de agenda van onze vereeniging uitgemaakt, totdat de behartiging der maatschappelijke belangen aan de Maatschappij voor Tandh. werd toevertrouwd en dus het onderwijs aan de V. v. N. T. werd onttrokken, maar aangezien vele harer leden zich reeds in deze materie hadden ingewerkt, kon de maatschappij onmiddellijk mede beschikken over de noodige jonge krachten om de taak van het Genootschap en de V. v. N. T. over te nemen. En het is wel eigenaardig, dat de hoofdtegenstanders in den onderwijsstrijd waren de heden in functie zijnde voorzitters van het Genootschap en de V. v. N. T., de beide vereenigingen, die thans eendrachtig mede het feest vieren van de opening van het nieuwe Tandh. Instituut.

Hierin toch mogen wij zien het begin van een nieuw tijdperk, waarin studenten, lectoren en de Nederl. Tandartsen elkander broederlijk de hand reiken, teneinde eendrachtig te streven naar verbetering en veredeling van het tandh. onderwijs.

Een ander voorbeeld van samenwerking der 3 vereenigingen toont ons de uitgave van het Tijdschrift voor Tandheelkunde, dat vanaf 1 Jan. 1919 voor gezamenlijk en gelijkelijk risico geschiedt. In dit tijd-

schrift wordt ons wetenschappelijk werk vastgelegd en wij kunnen met vreugde constateeren, dat er een stijging in de wetenschappelijke prestaties is waar te nemen en dat de belangstelling in den inhoud geleidelijk is toegenomen.

Hulde aan haar Redactie, en speciaal aan haar Hoofdredacteur, collega Nord.

De V. v. N. T. noemt zich een wetenschappelijke vereeniging, omdat de vraagstukken op wetenschappelijk gebied haar in de eerste plaats ter harte gaan en het is een plicht der leden aan de bevordering van het wetensch. deel der Tandh. mede te werken. Onze vereeniging heeft steeds getracht zooveel mogelijk op eigen krachten te drijven, om zoodoende hare leden tot studie en arbeid aan te sporen, daarin ligt een opvoedende kracht, want wie zal willen geven moeten het noodige voor zichzelf te verzamelen. Dit brengt ons tot zelfstudie en proefnemingen, die onze liefde en waardeering voor ons vak doen vergrooten.

Jammer, dat wij tandartsen zoo weinig tijd hebben voor wetenschappelijke arbeid. Ons dagelijksch werk aan den stoel neemt onze geheele persoonlijkheid dermate in beslag, dat wij gewoonlijk 's avonds te vermoeid zijn om ons nog eens geestelijk te gaan inspannen. Daarom mogen wij het des te meer waardeeren, dat er nog zooveel collega's gevonden worden, die zich de moeite willen geven ons van tijd tot tijd de resultaten van hun studie, onderzoek en proefnemingen voor te dragen en daarmee de andere leden van nut zijn.

Een woord van opwekking wil ik hieraan toevoegen aan de jongeren, om hunne in de eerste jaren van de practijk nog zoovele vrije uren te besteden aan een voordracht of demonstratie. Velen zijn bang voor de kritiek van de ouderen of vreezen, dat, hetgeen zij te zeggen hebben, niet belangrijk genoeg zal zijn. Vrees niet, jonge collega's. Wij ouderen waardeeren elken arbeid, die getuigt van studie en goeden wil, elk tandheelkundig onderwerp is belangrijk, het geeft ons een aanleiding om van gedachten te wisselen, du choc des opinions jaillit la vérité; en om de waarheid is het tenslotte te doen.

En nu ik het woord meer speciaal richt tot de jongeren, voeg ik hieraan toe: „neem een voorbeeld aan den oudste onder ons, onzen nestor Dr. Th. Dentz. De meesten Uwer kennen hem slechts van naam, hebben hem mogen aanschouwen op de een of andere vergadering, waar hij nog steeds bewijzen geeft van zijn onverflauwde belangstelling in het vereenigingsleven en zijn liefde voor de tandheel-

kunde. De ouderen kennen meer zijn wezen, zijn vriendschap voor zijn zooveel jongere collega's, zijn vreugde voor het welzijn zijner vereenigingen.

Het genootschap telt hem onder zijn oprichters en een zijner beste leden. De V. v. N. T. stelde zich vanaf hare oprichting onder zijne bescherming. En het is voor een groot deel aan zijn belangstelling in ons vereenigingsleven te danken, dat de jonge plant een krachtige steun vond om zich op te heffen en tot een vruchtbaren boom uit te groeien. Het zal ons allen een vreugde zijn, dat Dr. Dentz op dit feest nog in ons midden is en dat hij getuige mag zijn van de warme vriendschap, die wij hem allen toedragen. Onze vereeniging heeft onzen nestor meermalen gehuldigd, eenmaal door hem in olieverf te vereeuwigen en nog kort geleden door een penning van verdienste met zijn beeltenis te sieren.

Ook op dezen dag zou ik hem een kleine hulde willen brengen als symbool van dankbaarheid voor alles wat hij voor de tandheekkunde en onze vereeniging heeft gedaan. Moge deze zilveren krans hem deze hulde vertolken.

(De aanwezigen verheffen zich van hun zetels en brengen Dr. Dentz een ovatie).

En thans Dames en Heeren wil ik niet langer uwen kostbaren tijd in beslag nemen; er is nog veel belangrijk werk te doen.

Laat mij eindigen met den wensch uit te spreken, dat onze beide wetenschappelijke vereenigingen nog vele jaren eendrachtig en vriendschappelijk zullen samenwerken *tot heil* van de menschheid en onze professie.

HET NIEUWE TANDHEELKUNDIG INSTITUUT TE UTRECHT

Het nieuwe Instituut voor het onderwijs in de Tandheelkunde is gebouwd op het terrein, gelegen achter de vroegere „Amalia-Stichting” aan de Jutfaasscheweg.

In dit oude huis is de lectorenkamer (1), die gemeubileerd is met een geschenk van de leden der drie tandheelkundige verenigingen. Verder zijn hier de woonkamers voor den portier (Z).

Op de eerste verdieping zijn de kamers van Lector van Loon: een zitkamer (2), een operatiekamer (3) en een laboratorium (4). Hierachter liggen twee groote ruimten, die vroeger dienst deden als stal en hooizolder. Deze zijn omgetooverd in een museum beneden (5) en een bibliotheek boven (6).

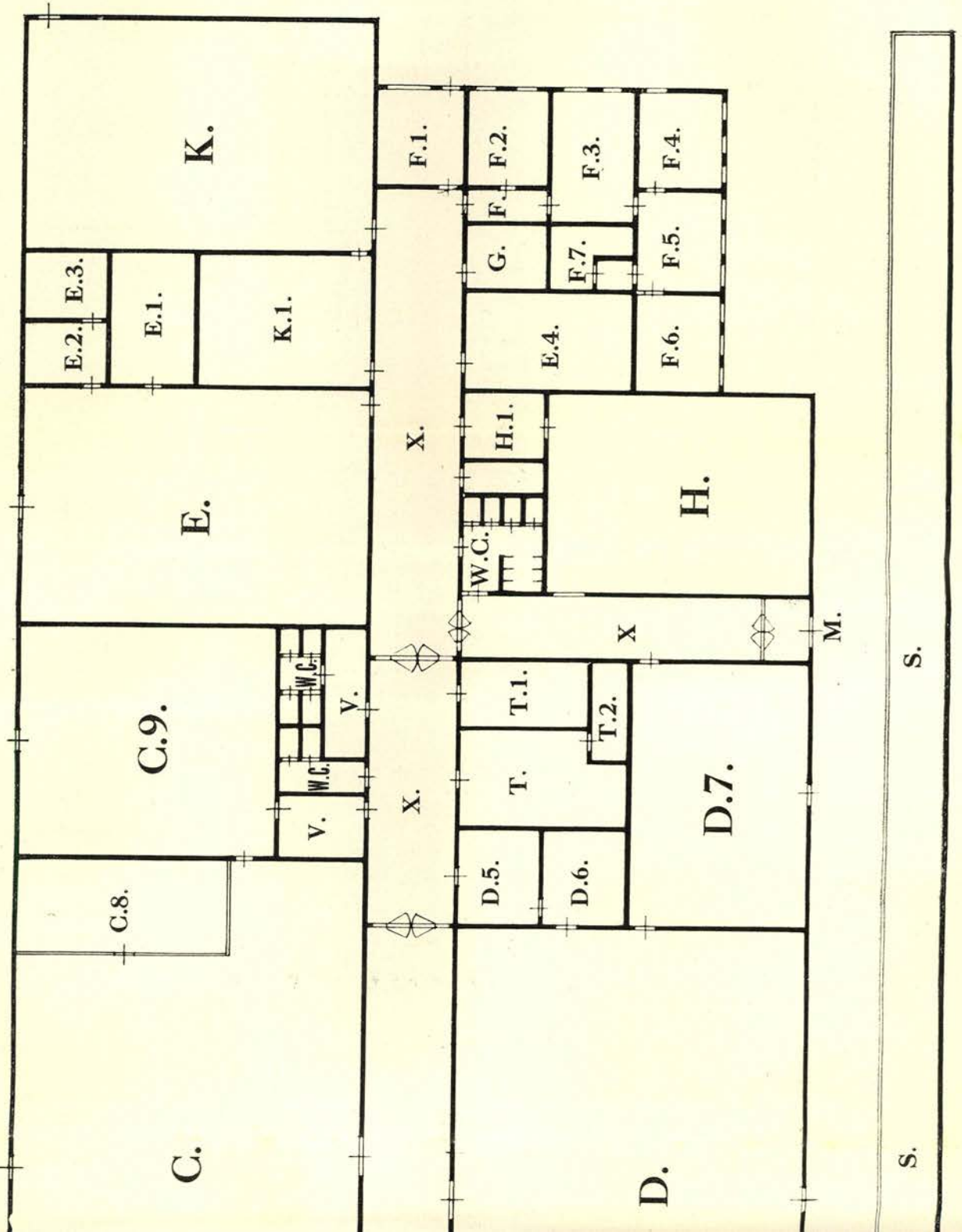
Achter de vestibule van het oude huis zijn een trap en een gang gebouwd, als verbinding met den nieuw-bouw. Boven aan deze trap is het glas-in-lood raam, dat in 1910 bij de opening van het oude instituut „Payenborgh” door het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap werd aangeboden, geplaatst.

Links in den gang is het museum (5).

Het nieuwe gebouw is 130 M. lang en 43 M. breed, geheel in een verdieping gebouwd, met fabrieksdak, waardoor in de zalen een goed verdeelde verlichting is verkregen. Alle zalen zijn bovendien nog van een horizontaal glasdak voorzien.

Het geheele gebouw is opgetrokken uit ijzer, beton en glas, practisch gebouwd, terwijl nergens bijzondere aandacht is geschonken aan aesthetiek of luxe. Een uitzondering hierop maakt de bibliotheek, die buitengewoon smaakvol is ingericht. Toch doet de modern-zakelijke stijl zeer rustig en aangenaam aan.

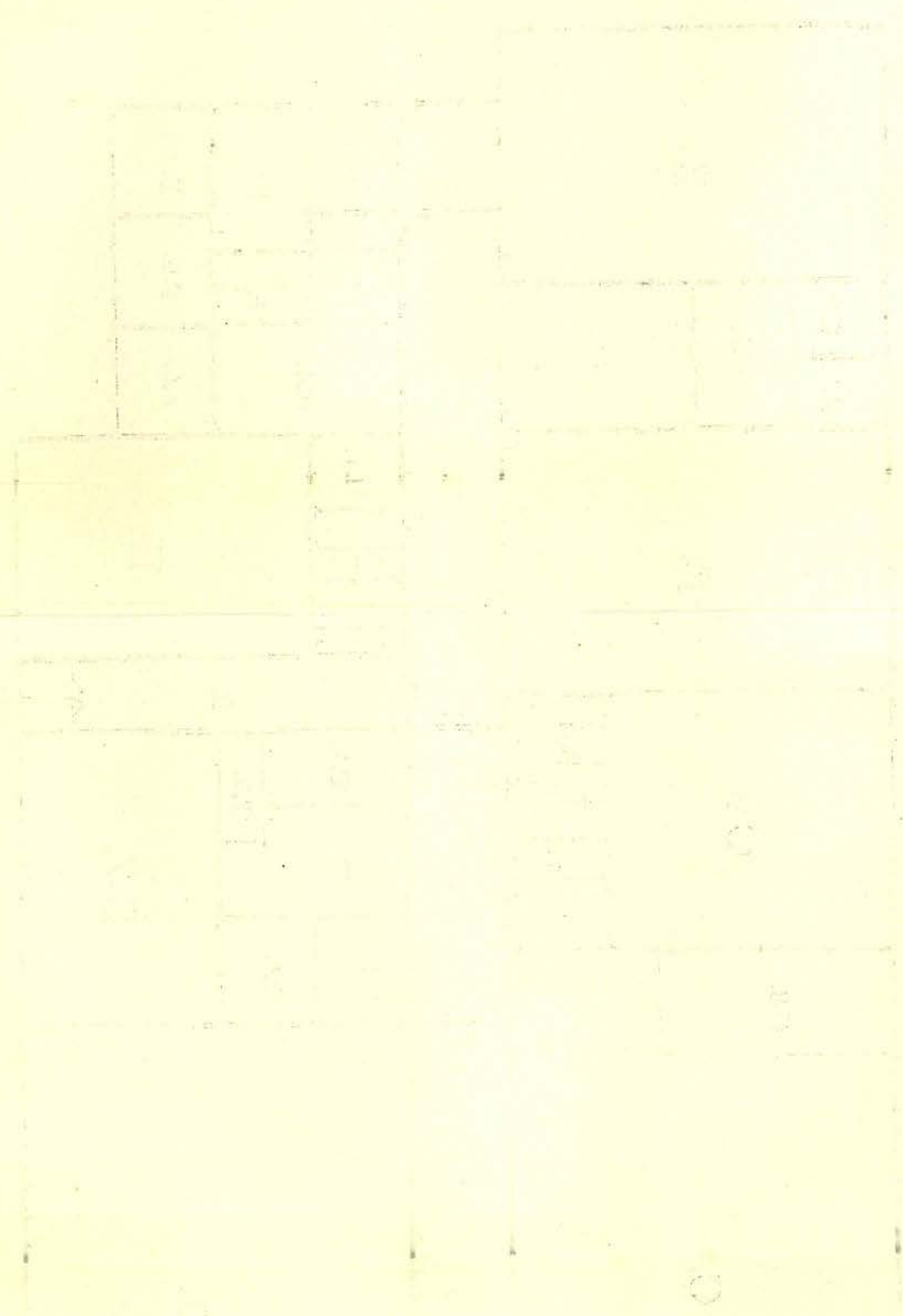
Vervolgt men den gang (X), waarin bij L de ingang voor patienten is, dan komt men in N, de wachtkamer. De patienten komen hiervandaan in A, waar zij ingeschreven worden en het eerste onderzoek plaats vindt. Daarna worden alle patienten van nummers voor de verschillende afdelingen voorzien.



1.	Ontvangkamer.	
2, 3, 4.	Lector Orthodontie.	
5.	Museum.	
6.	Bibliotheek.	
A. 1.	Opname van patiënten.	
A. 2.	Assistenten.	
A. 3.	Administratie.	
A. 4.	Directeur.	
B. 1, 8.	Lector Conserveerende Tandheelkunde.	
C. 1, 8.	Lector Diagnostiek en Mond-chirurgie.	73 stoelen.
C. 2, 3.	Behandeling zaal.	
C. 3, 4.	Examen prothese.	
C. 5, 6.	Prothese techniek.	88 plaatsen
D. 1, 2.	Lector Prothetische Tandheel- kunde.	
D. 3, 4.	Behandeling zaal.	83 stoelen.
D. 5, 6.	Prothese techniek.	80 plaatsen.
D. 7.	Techniek Assistenten.	
D. 8.	Phantoom werkplaats.	118 plaatsen.
E. 1-7.	Lector Materia technica.	
F. 1-7.	Orthodontische modellen.	
G.	Auditorium.	
H.	Propaedeutische techniek.	120 plaatsen.
K.		
L.	Ingang patiënten.	
M.	Ingang studenten.	
N.	Wachtkamer.	
O.	Dental depots.	
P.	Portier.	
R.	Röntgen-kamer.	
S.	Rijwielen.	
T.	Technikers.	
V.	Garderobe Dames-studenten.	
W.	Hoofdingang.	
X.	Corridor.	
Y.	Portiers-woning.	
Z.	Heeren Garderobe in de gangen.	

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1900



2

3

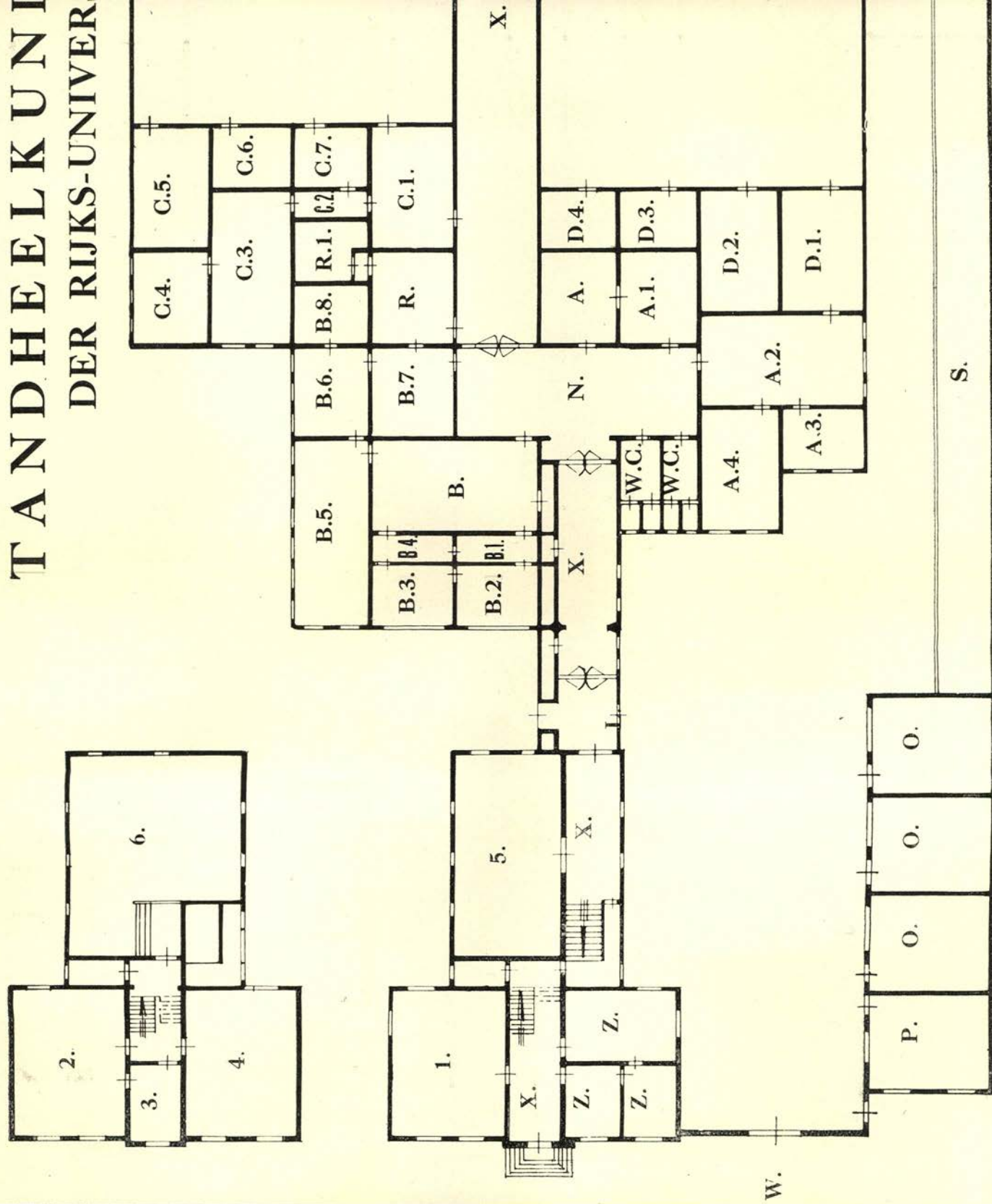
1. The first part of the diagram shows a series of rectangular blocks arranged in a vertical column. These blocks are labeled with letters A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z. The blocks are connected by lines, suggesting a flow or a sequence of operations.

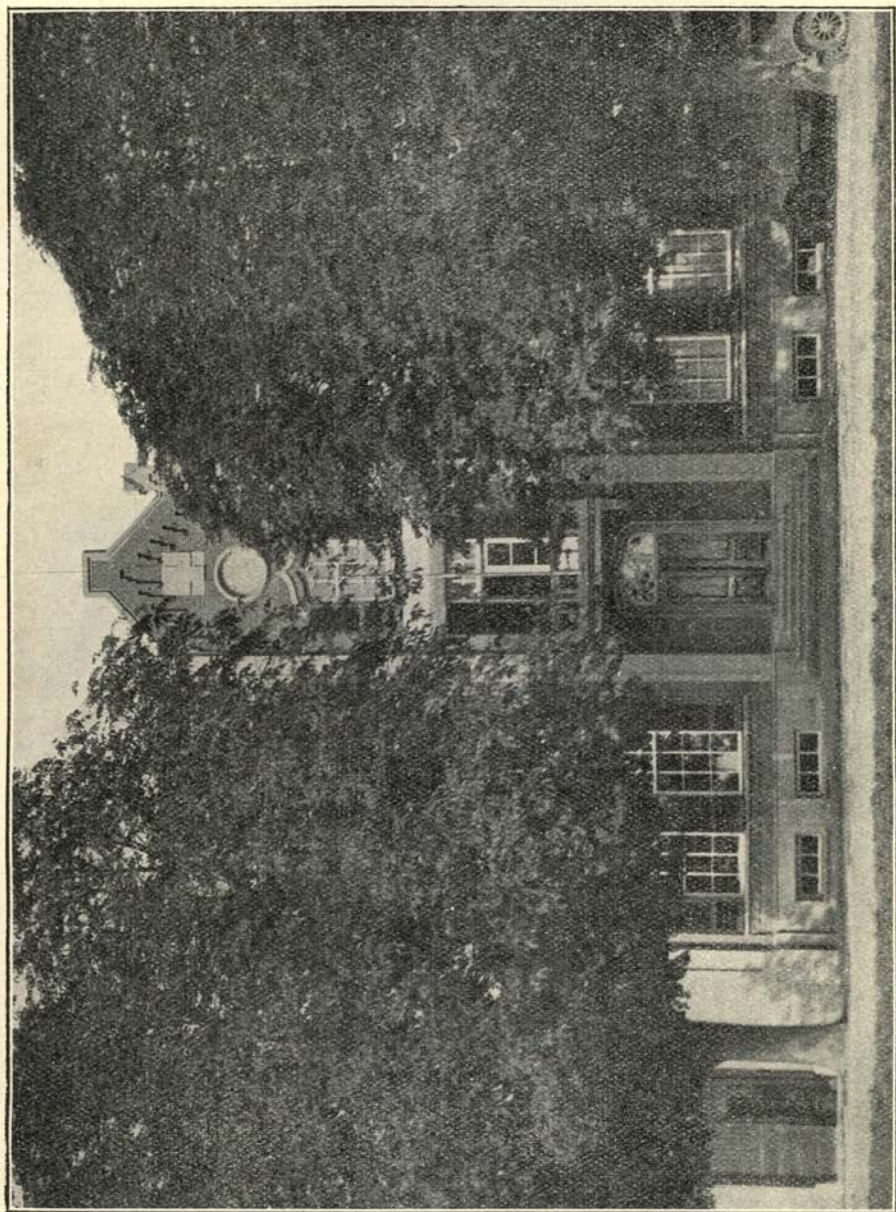
2. The second part of the diagram shows a similar arrangement of blocks, but with different connections and labels. The labels are also letters, but they are arranged in a different order and connected to different parts of the diagram.

3. The third part of the diagram shows a more complex arrangement of blocks, with multiple levels of branching and connections. The labels are again letters, and they are arranged in a way that suggests a hierarchical or branching structure.

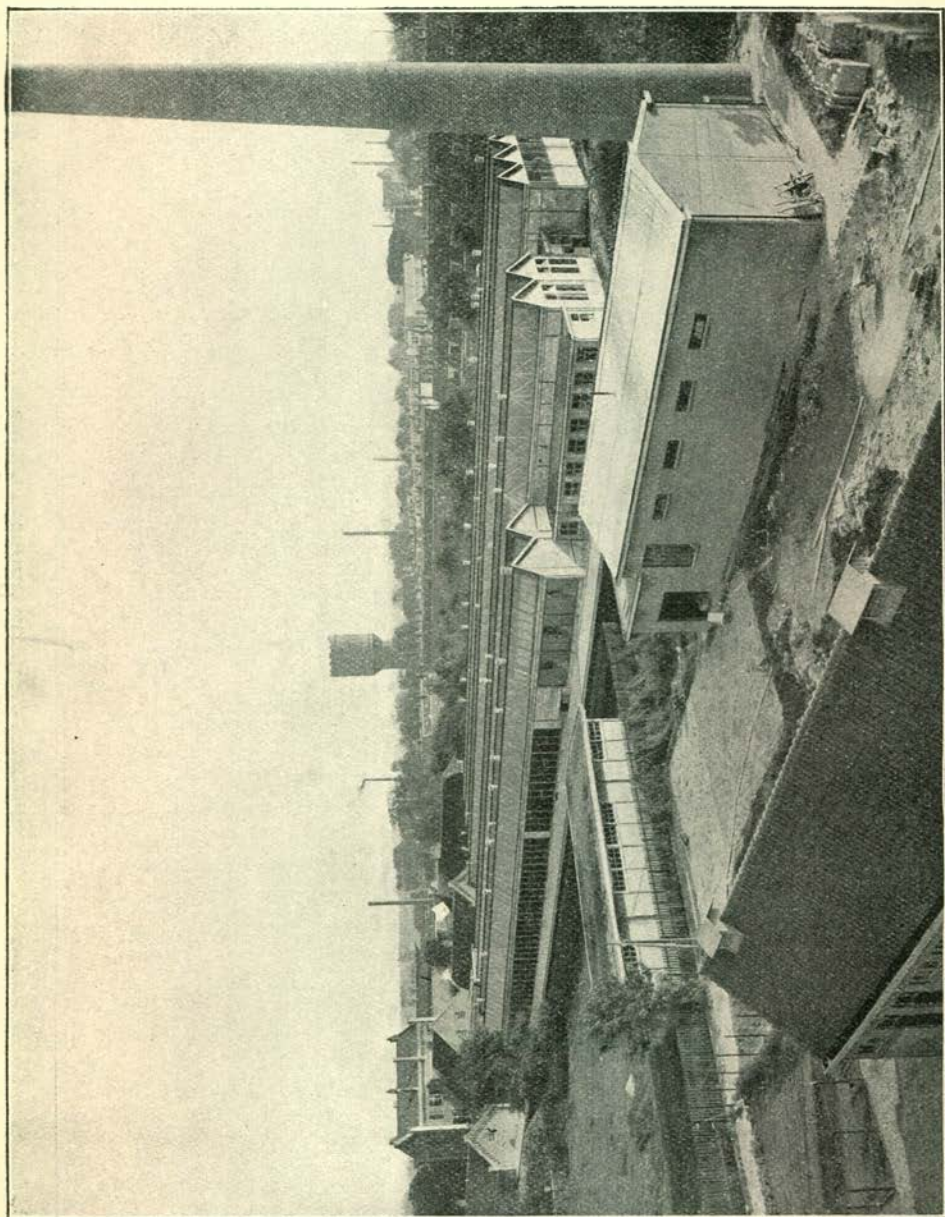
4. The fourth part of the diagram shows a final arrangement of blocks, which appears to be a summary or a final stage of the process. The labels are letters, and they are arranged in a way that suggests a final output or a conclusion.

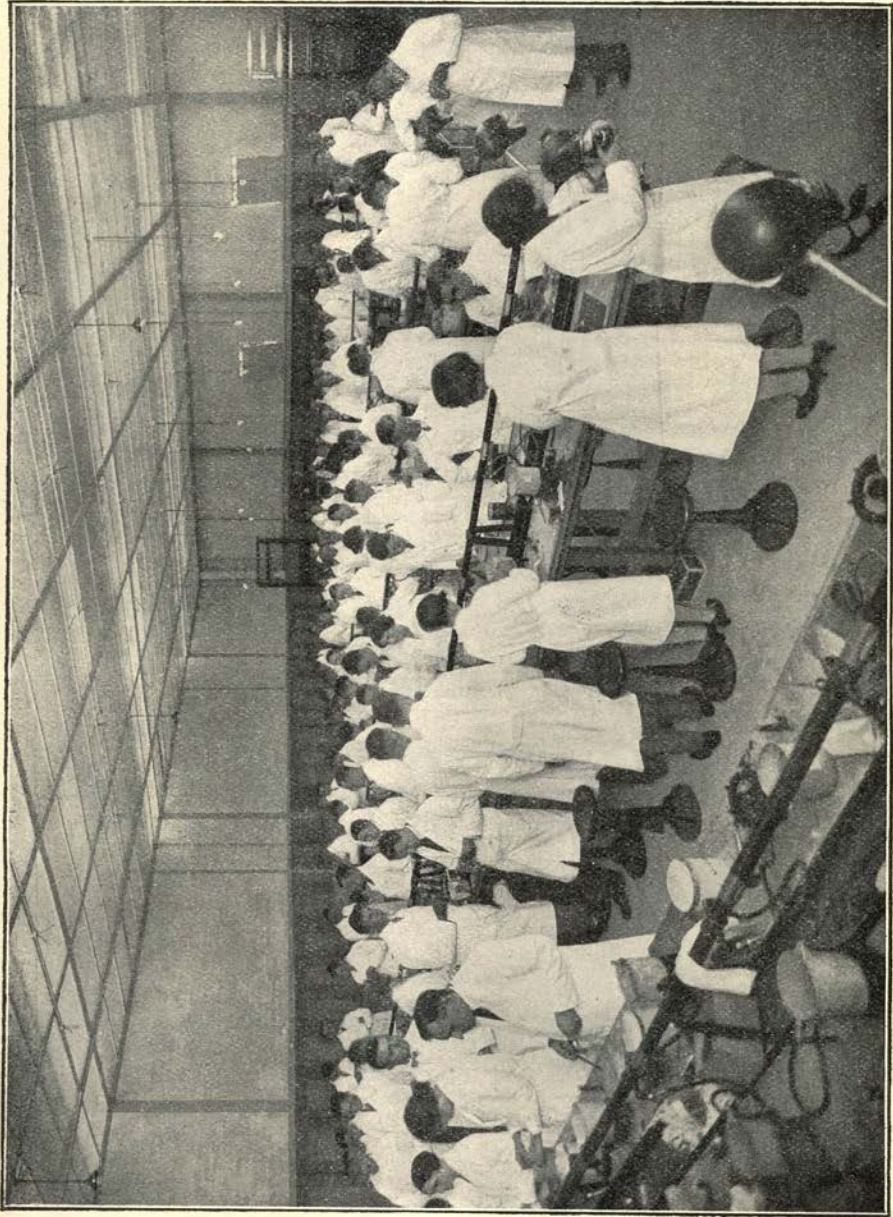
TANDHEELKUNST DER RIJKS-UNIVERSITEIT



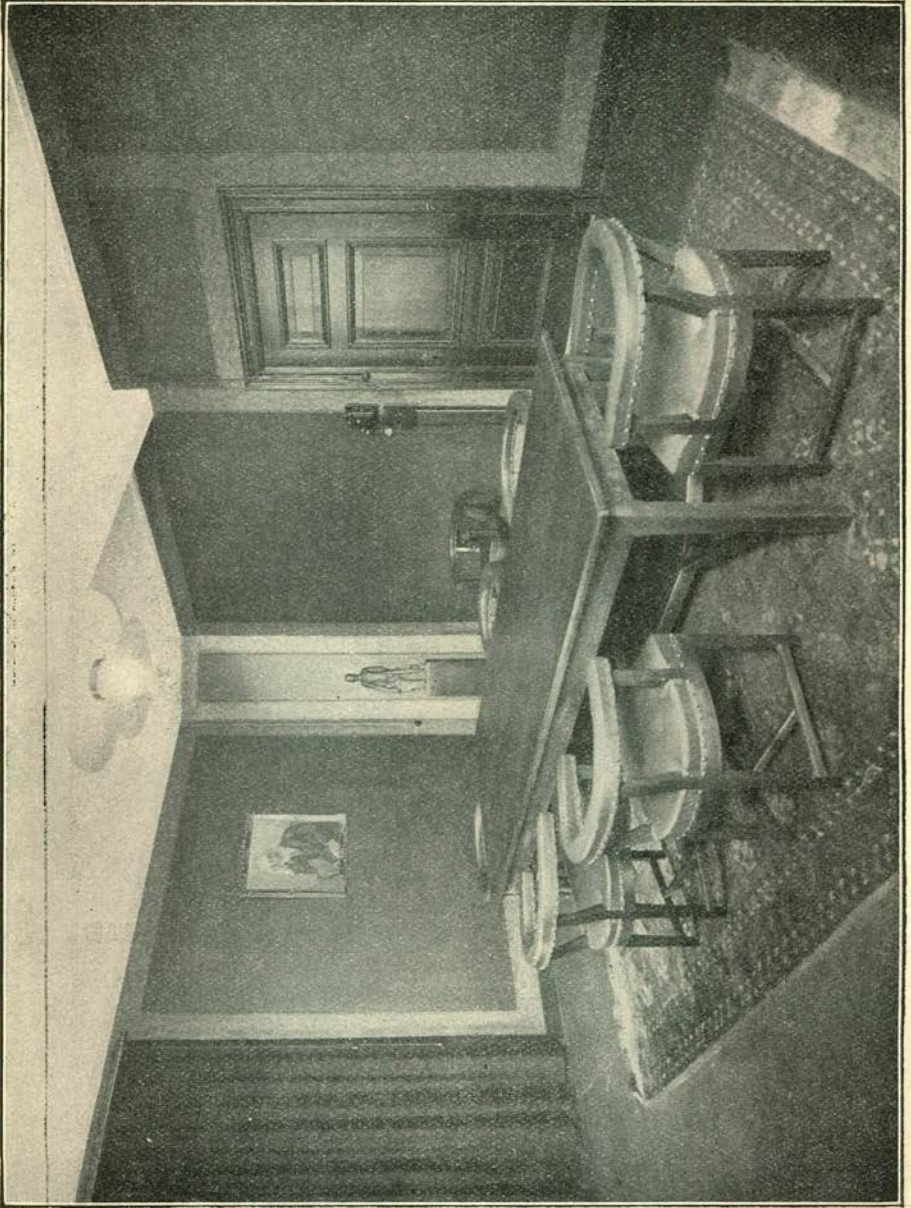


VOOR-GEVEL.
TANDHEELKUNDIG INSTITUUT.

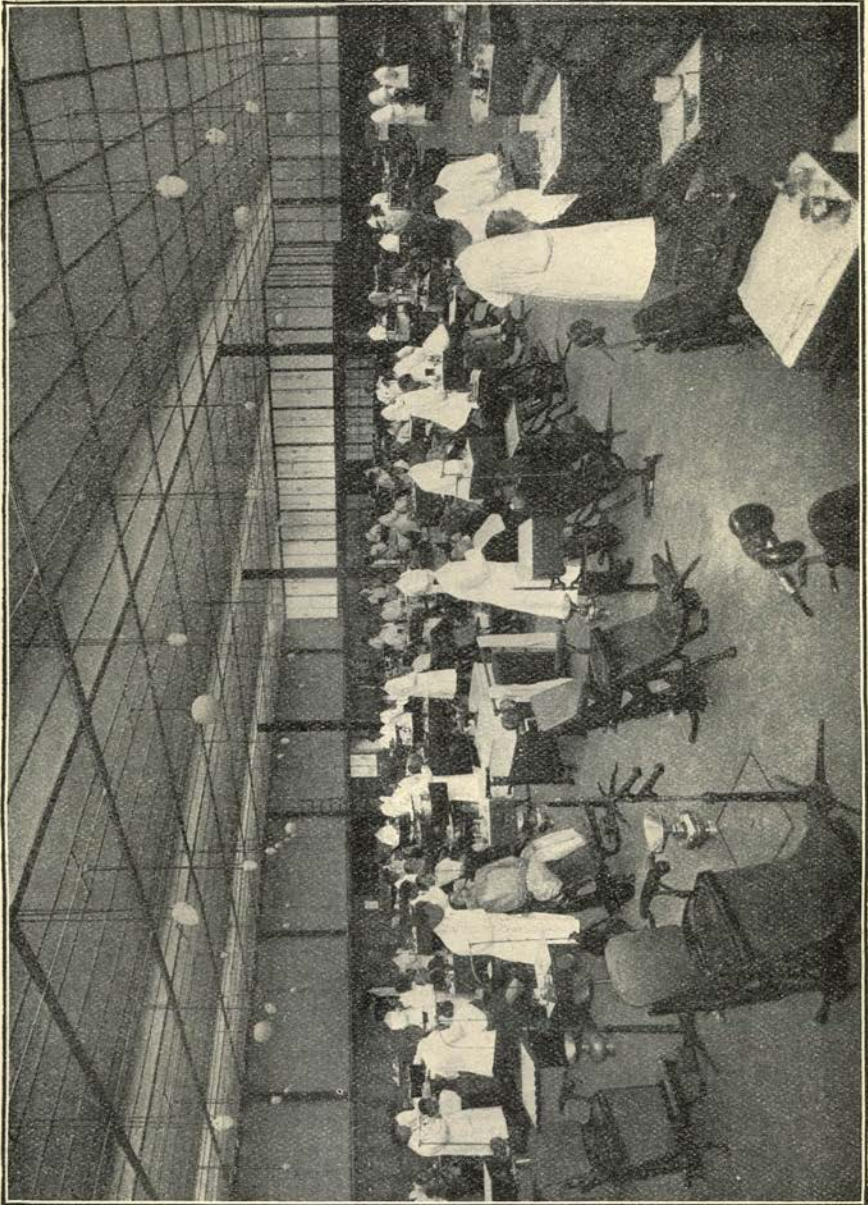




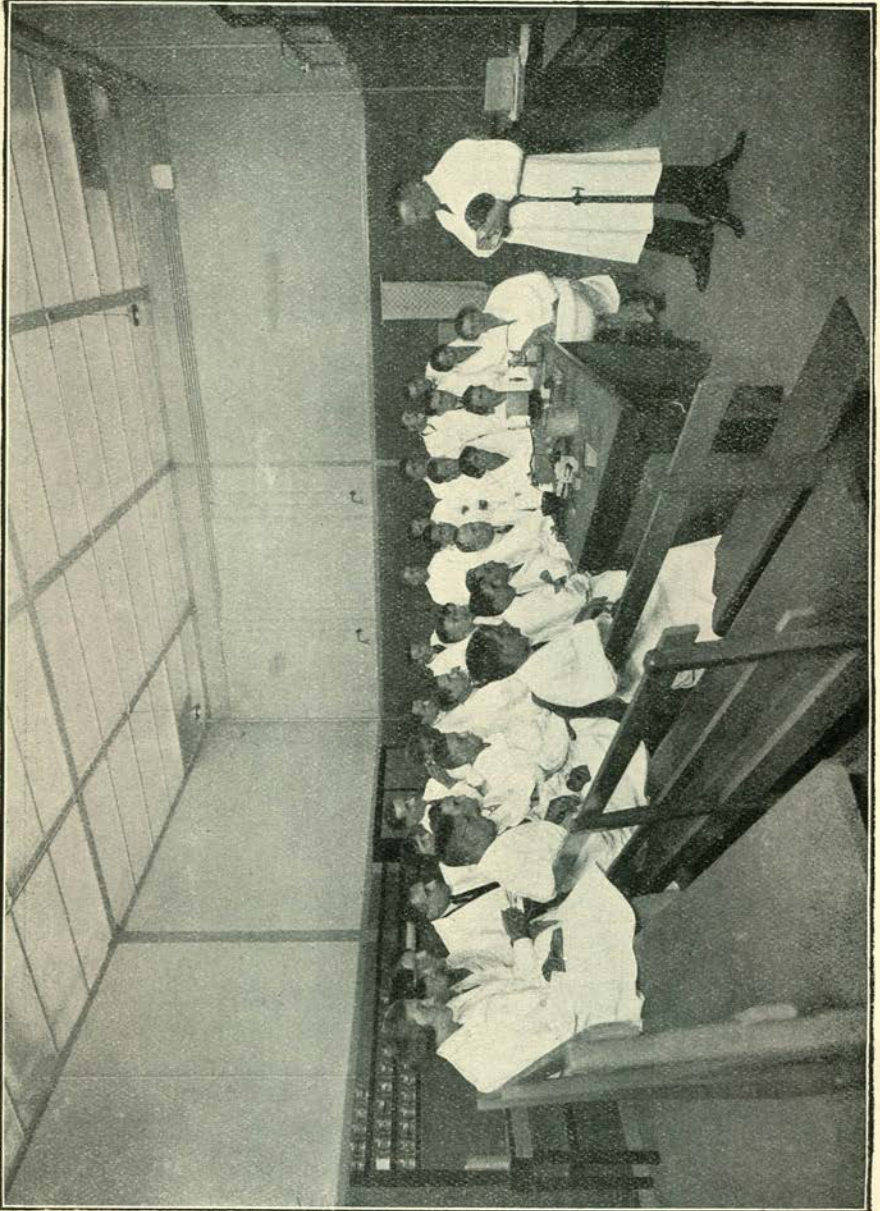
TECHNIEK-ZAAL.
EERSTE STUDIE-JAAR.



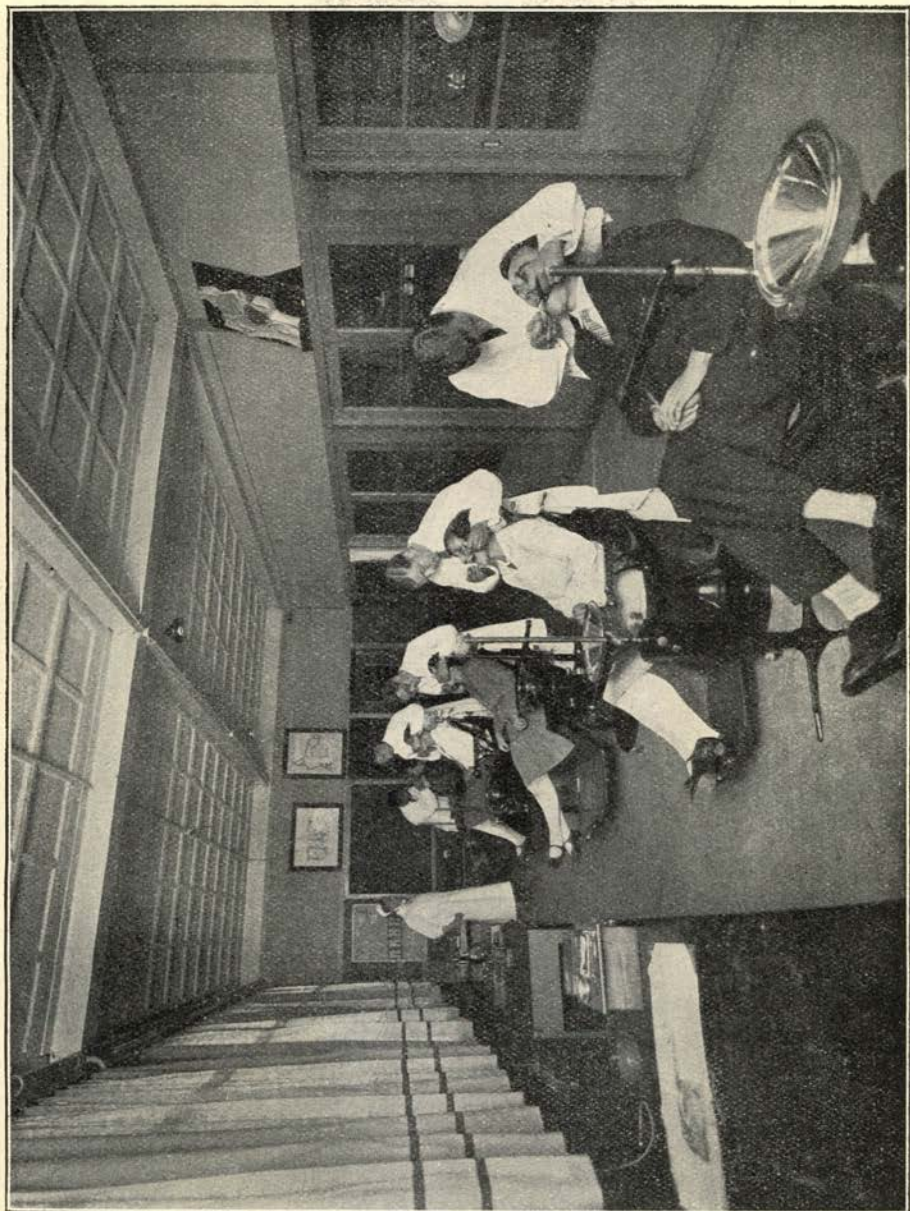
DE LECTOREN-KAMER.



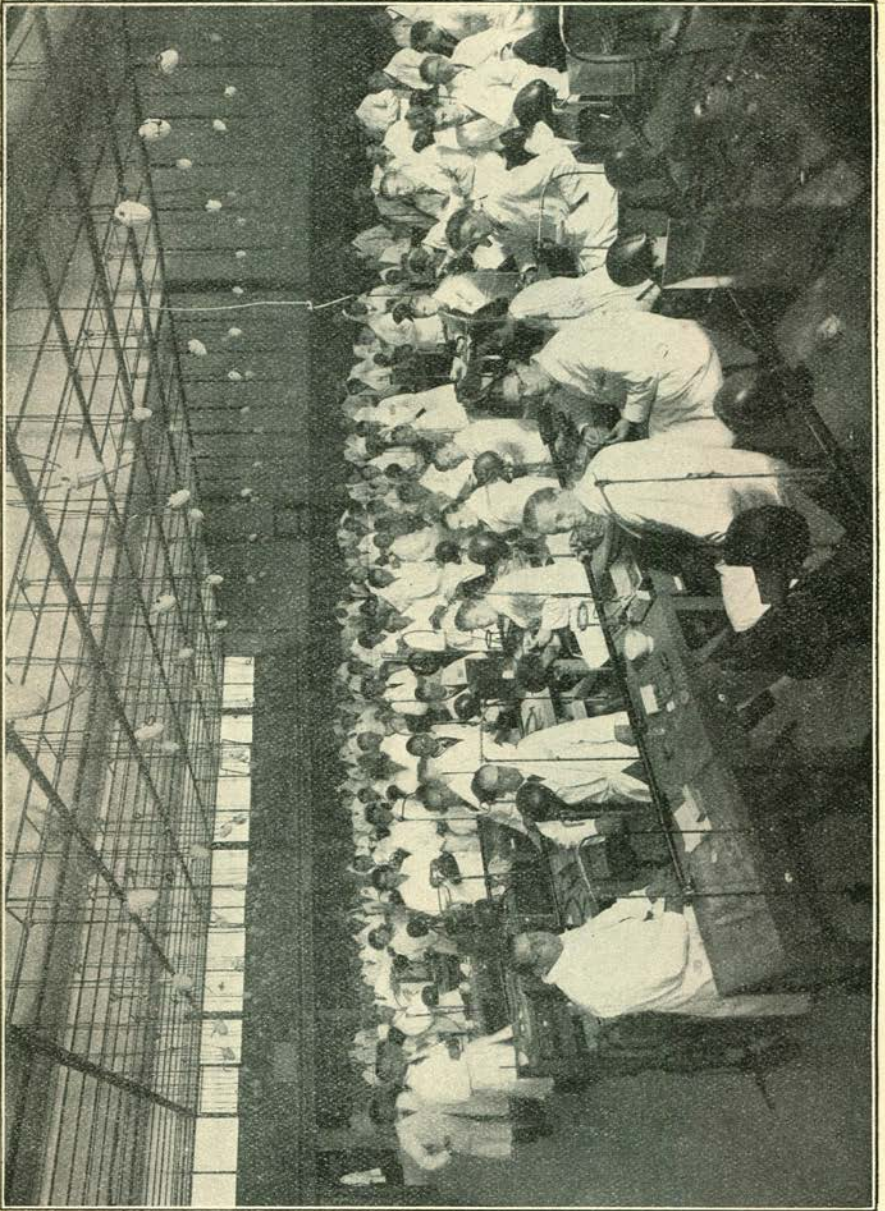
ZAAL VOOR BEHANDELING VAN PATIENTEN.
VIERDE STUDIEJAAR.



DEMONSTRATIEZAAL.
EERSTE STUDIEJAAR.



ZAAL VOOR ONDERWIJS IN DIAGNOSTIEK.



TECHNIEK-ZAAL.
TWEEDE STUDIEJAAR

Grenzend aan de wachtkamer vindt men verder een assistentenkamer (A1), de zitkamer van Lector Coebergh, Directeur van het Instituut (A2), zijn laboratorium (A3) en de administratiekamer (A4).

De patienten, bestemd voor de prothetische afdeling, gaan naar C1, waar de indicatie voor de behandeling geschiedt en vervolgens naar de administratie van deze afdeling (C7). De overige kamers voor de prothetische afdeling zijn in dit deel van het gebouw ondergebracht. Men vindt hier de operatiekamer (C3) en de zitkamer (C4) van Lector Mej. Schuiringa.

De afdeling van Lector de Groot, diagnostiek, extractie en chirurgie, is ondergebracht in de vertrekken aangegeven met B. Een groote kamer voor onderzoek en injectie (B), een spoelkamer (B1), de extractie- en operatiekamers (B2 en B3), een sterilisatieruimte (B4) en tenslotte een demonstratiekamer (B5). De zitkamer van Lector de Groot (B6) en twee laboratoria (B7 en B8) completeeren deze afdeling.

Gaat men vanuit de wachtkamer den gang (X) door, dan vindt men daar aan het eind de afdeling van Lector Bakker (F): een smelterij (F1), een werkplaats voor den bankwerker (F2), een chemisch- en een physisch laboratorium (F3 en F6), een laboratorium voor assistenten (F5) en de zitkamer van den Lector (F4).

De zijgang X is de ingang voor studenten. Deze geeft tevens toegang tot de collegezaal (H), waarin 170 plaatsen zijn. De docenten hebben een afzonderlijken ingang (H1).

De studenten van het eerste studiejaar werken in zaal K. Hierin zijn 120 plaatsen. Aan deze zaal is een groote demonstratiekamer verbonden (K1).

De studenten van het tweede studiejaar werken in zaal E, waarin 118 plaatsen zijn.

Aan deze zaal zijn eenige vertrekken verbonden: een voor demonstratie (E1), een polijst- (E2) en een smeltkamer (E3).

De patienten behandeling door studenten van het derde studiejaar geschiedt in zaal D. Hierin zijn 83 operatiestoelen.

De technische werkplaats voor dit studiejaar is zaal D7, de demonstratiekamers voor prothetische en conserveerende tandheelkunde respectievelijk D1 en D2. In D3 worden de instrumenten gesteriliseerd, D4 is de linnenkamer.

De kamers D5 en D6 zijn technische laboratoria voor assistenten.

De studenten van het vierde studiejaar behandelen patienten in de groote zaal C. Hierin staan 73 operatiestoelen.

De technische werkplaats voor dit jaar is C9, terwijl het

examen voor de prothetische afdeling in C8 wordt afgelegd.

Voor sterilisatie is in deze zaal C6 aangewezen.

De Röntgenkamer (R) is dicht bij de diagnostiekafdeling.

R1 is de donkere kamer.

De vast aangestelde technikers hebben een groote werkkamer (T), waaraan een kamertje voor het vulcaniseeren is gelegen (T2). De kamer T1 bevat een aantal polijstmotoren ten dienste van de studenten in het derde en vierde studiejaar.

De garde-robe voor dames is ondergebracht in V, als garde-robe voor de heeren zijn kapstokken in de gangen aangebracht.

Langs het geheele gebouw is een fietsenrek (S), waarin plaats is voor 350 rijwielen.

Voor, bij den hoofdingang (W), zijn nog vier afzonderlijke vertrekken, waarvan een bestemd is voor den portier (P), terwijl de drie andere (O) door Dental Depots als winkels zijn gehuurd.

GEMEENSCHAPPELIJKE VERGADERING OP
ZATERDAG 12 EN ZONDAG 13 OCTOBER 1929
TE UTRECHT IN HET NIEUWE
TANDHEELKUNDIG INSTITUUT DER R. U.
JUTPHAASSCHE WEG 5.

*Ter herdenking van het 50-jarig bestaan van het
Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap
en het 25-jarig bestaan van de
Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen.*

PROGRAMMA

Vrijdag 11 October 22 uur.

Gezellig samenzijn van de T. S. V. „John Tomes”, na afloop van de officiële ingebruikneming van het Club-lokaal, Plompetorengracht, waarbij allen, die aan het diner ter viering van de opening van het nieuwe Tandheelkundig Instituut en aan het Herdenkingsfeest van het N. T. G. en de Ver. v. N. T. deelnemen, welkom zijn.

Zaterdag 12 October 9.45 uur.

Gemeenschappelijke Vergadering in het Tandheelkundig Instituut, Jutphaassche weg 5.

13 uur. Lunch. ¹⁾

14 uur. Voortzetting der Vergadering.

18.30 uur. Receptie der Besturen van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap en de Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen in het Jaarbeursrestaurant.

19 uur. Gezamenlijk diner (met Dames) in het Jaarbeursrestaurant. Daarna gezellig samenzijn.

¹⁾ Tijdens de pauze (lunch) gelegenheid tot bezichtiging van het nieuwe gebouw.

Zondag 13 October 9.30 uur.

Vergadering in het Tandheelkundig Instituut, Jutphaas-
sche weg 5.

12 uur. Lunch. ¹⁾

13 uur. Voorzetting der Vergadering.

De Algemeen-Secretaris
der Regelings-commissie,
A. EDEL,

J. Luykenstr. 94 - Amsterdam.

Amsterdam, October 1929.

*Vergadering op Zaterdag 12 October 1929 te 9.45 uur in
het Tandheelkundig Instituut.*

Opening van de Jubileumsvergadering.

Sprekers: de heer J. Sanders Ezn., Voorzitter van het
N. T. G.

de heer Ch. F. L. Nord, Voorzitter van de V. v.
N. T.

de heer J. M. Klinkhamer, Eerlid van de V.
v. N. T.

Voordrachten.

1. P. J. J. Coebergh, Lector aan de R. U. te Utrecht.
„De behandeling van Caries profunda.”

2. Dr. A. M. Schwarz, tandarts te Weenen.
„Der Zahnwechsel in orthodontischer Beleuchtung.”

Lunch.

3. M. Roy, Professeur aan het Tandheelkundig Insti-
tuut te Parijs.

„Exposé succinct de mes conceptions de la pyorrhée alvéolaire.”

4. Dr. J. A. W. van Loon, Lector aan de R. U. te
Utrecht.

„Voorzichtigheid betrachten bij het trekken van conclusies; een
voorbeeld ontleend aan de orthodontie”

5. E. W. Fish, L.D.S., M.D., Ch.B., V.U. Manc., Lec-
turer aan het Royal Dental Hospital te Londen.

„Pathology of the dentine.”

¹⁾ Tijdens de pauze (lunch) gelegenheid tot bezichtiging van het
nieuwe gebouw.

6. Dr. med. C. R u m p e l, tandarts te Berlijn.
„Gestützte Prothesen.”

*Voortgezette Vergadering op Zondag 13 October 1929 te 9.30
uur in het Tandheelkundig Instituut.*

Voordrachten. 1)

7. Dr. H. de G r o o t, Lector aan de R. U. te Utrecht.
„Aetiologie en therapie van folliculaire cysten.”

8. Prof. Dr. M. R e b e l, Directeur van het Tandheel-
kundig Instituut te Göttingen,
„Die lokale Prophylaxe des sekundären kariösen Prozesses
nach tierexperimentellen und Laboratoriumsversuchen, mit be-
sonderer Berücksichtigung der Methode Tassmann.”

9. B. R. B a k k e r, Lector aan de R. U. te Utrecht.
„De ontwikkeling der mij opgedragen leervakken.”

Lunch.

10. Dr. Boyd S. G a r d n e r, Hoofd van de Tandheelkun-
dige Afdeeling der Mayo Clinic te Rochester (V.S.)
„Management of infected teeth in practice of group medicine.”

Sluiting.

Wijziging van het programma voorbehouden.

De Algemeen-Secretaris
der Regelings-commissie,
A. EDEL.

¹⁾ Mej. J. G. Schuringa, lector aan de Rijks-Universiteit te Utrecht,
is door ongesteldheid verhinderd de door haar toegezegde voordracht
te houden.